

Osiągnięcia maturzystów w roku 2007

SPRAWOZDANIE
Z EGZAMINU
MATURALNEGO
2007

*Komentarz
do zadań
z języka
polskiego*

WARSZAWA, CZERWIEC 2007

Opracowanie

Małgorzata Burzyńska – Kupisz

Współpraca

Danuta Król

Maria Romanowska

Anna Finkstein

Jacek Koziel

Teresa Bulska – Leśniak

Bogdan Kozak

Anna Gontarz

Joanna Marchewka

Małgorzata Kosińska – Pulka

Zbigniew Kosiński

Mirosława Kowalska

Agata Wiśniewska

Jan Chyży

Barbara Czarnecka – Cicha

Katarzyna Lisowska

Lucyna Grabowska

Konsultacja naukowa

prof. dr hab. Ewa Jaskółowa

dr Danuta Krzyżyk

WSTĘP

Język polski, jako język ojczysty, jest przedmiotem obowiązkowym dla wszystkich maturzystów. Egzamin maturalny z języka polskiego można zdawać na poziomie podstawowym albo na rozszerzonym. Decyzję o poziomie zdawanego egzaminu uczniowie podejmują na początku nauki w klasie maturalnej.

Egzamin pisemny z języka polskiego odbył się 4 maja 2007 roku. Na poziomie podstawowym trwał 170 minut, a na poziomie rozszerzonym 180 minut. Celem egzaminu na obu poziomach było sprawdzenie umiejętności rozumienia czytanego tekstu nieliterackiego oraz umiejętności pisania tekstu własnego związanego z tekstem literackim, zawartym w arkuszu egzaminacyjnym. Maturzysta zobowiązany był do udzielenia odpowiedzi na pytania zamieszczone pod tekstem nieliterackim oraz napisania wypracowania na jeden z podanych tematów. Warunkiem zdania egzaminu było uzyskanie minimum 30% punktów możliwych do zdobycia na wybranym przez maturzystę poziomie.

OPIS ARKUSZY EGZAMINACYJNYCH

Na egzamin maturalny w maju 2007 roku w Centralnej Komisji Egzaminacyjnej przygotowane zostały dwa arkusze egzaminacyjne, w skład których weszły zadania opracowane w okręgowych komisjach egzaminacyjnych. **Arkusze dla poziomu podstawowego** zawierał jedno zadanie sprawdzające umiejętność rozumienia czytanego tekstu nieliterackiego i dwa zadania (do wyboru) sprawdzające umiejętność odbioru tekstu literackiego oraz tworzenia tekstu własnego w związku z tekstem literackim dołączonym do tematu wypracowania. **Arkusze dla poziomu rozszerzonego** również zawierał jedno zadanie sprawdzające umiejętność rozumienia czytanego tekstu nieliterackiego oraz dwa zadania (do wyboru) sprawdzające umiejętności analizowania i interpretowania tekstu literackiego oraz tworzenia w związku z nim tekstu własnego. Zadania przygotowane dla obu poziomów różnią się od siebie rodzajem tekstu nieliterackiego, wybranego do sprawdzenia umiejętności czytania ze zrozumieniem, oraz stopniem trudności tekstów literackich. Na poziomie podstawowym były to teksty z podstawy programowej, a więc znane maturzyście, bo omawiane w toku nauki szkolnej, na poziomie rozszerzonym teksty nowe dla maturzysty, ale w znanej mu konwencji artystycznej.

Oba arkusze opracowano zgodnie z formułą opisaną w *Informatorze maturalnym*, z uwzględnieniem *Aneksów*, w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobów oceniania, klasyfikowania i promowania*

uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (wraz z późniejszymi zmianami) oraz wymaganiami egzaminacyjnymi wskazanymi w standardach egzaminacyjnych.

Arkusze egzaminacyjne dostępne są na stronie internetowej CKE www.cke.edu.pl

Poziom podstawowy

Za rozwiązanie zadań z poziomu podstawowego zdający mógł uzyskać 70 punktów (20 za część 1., czyli rozumienie czytanego tekstu, 50 za część 2., czyli napisanie tekstu własnego).

Część 1.

Zadanie sprawdzające rozumienie czytanego tekstu wymagało przeczytania tekstu nieliterackiego (około 1200 słów) oraz udzielenia odpowiedzi na 16 pytań, sprawdzających jego rozumienie na poziomie znaczeń, związków między elementami znaczeń, funkcjonalności języka i stylu, kompozycji oraz komunikacji. Maturzyści otrzymali tekst autorstwa Barbary Skargi „O obywatelstwie”. Był to fragment wykładu, który profesor Barbara Skarga wygłosiła podczas inauguracji roku akademickiego 2005/2006 na Uniwersytecie w Białymstoku. Był to zatem taki typ tekstu, z którym maturzysta, już jako student, spotka się podczas inauguracji roku akademickiego w swojej uczelni..

Zadanie to sprawdzało umiejętności wskazane w drugim obszarze standardów wymagań egzaminacyjnych, czyli „Korzystanie z informacji” [patrz *Informator maturalny od 2005 roku. Język polski*. Warszawa 2003].

W części 1., czyli teście sprawdzającym poziom alfabetyzacji, poszczególne zadania oceniane były oddzielnie. Liczba punktów możliwych do uzyskania za każde pytanie była umieszczona obok pytania. Egzaminatorzy uwzględniali każdą odpowiedź świadczącą o rozumieniu przeczytanego tekstu.

Za część 1. można było uzyskać 20 punktów.

Poniżej przedstawiamy omówienie zadań, ze szczególnym uwzględnieniem tych, o które w korespondencji internetowej maturzyści pytali najczęściej, ponieważ w ich przypadku możliwych było kilka poprawnych rozwiązań (np. podanie synonimu do wskazanego wyrazu).

Zadanie 1.

Jak Barbara Skarga ocenia współczesną rzeczywistość społeczno-polityczną? Przywołaj dwie cechy tej rzeczywistości, które taką ocenę uzasadniają (akapit 1.).

Uwaga: wszystkie cytaty z prac maturzystów mają oryginalny zapis.

<p>Sprawdzane umiejętności: Odczytywanie sensu akapitu.</p>
<p>Wskaźnik łatwości zadania: 0,32 – trudne</p>
<p>Typowe poprawne odpowiedzi zdających: „Autorka dostrzega dobre i złe strony naszej rzeczywistości. Zwraca uwagę na stabilizację życia i zarazem brak więzi społecznych.”</p>
<p>Najczęściej powtarzające się błędy: Odpowiedzi spoza tekstu, odpowiedź częściowa – dostrzeżenie wymienionych w tekście tylko zalet lub tylko wad, odpowiedzi niekonsekwentne (z błędami logicznymi): zdający rzeczywistość ocenia pozytywnie, ale podaje dwie cechy negatywne, przytaczanie cech w miejsce oceny, brak umiejętności sformułowania oceny.</p>
<p>Komentarz: Maturzyści mylili znaczenie słów: „cecha” i „ocena”, czego konsekwencją były niepoprawne odpowiedzi. Ponadto zdający nie dostrzegli, że B. Skarga ocenia współczesną rzeczywistość w sposób niejednoznaczny; [z korespondencji internetowej: <i>w pytaniu było napisane podaj ocenę a nie oceny a pozytywna i negatywna to już są 2 oceny</i>]. Odpowiedzi należało udzielić na podstawie akapitu 1., który sformułowany jest językiem naukowym: zdanie jest wielokrotnie złożone z wtrąceniami i dopowiedzeniami. Jeśli jednak maturzyści mają rozpocząć studia na jakimkolwiek kierunku, to umiejętność odczytywania znaczeń, nawet ze zdań skomplikowanych uporządkowanych oraz rozróżniania takich kategorii jak cecha rzeczywistości i jej ocena, nie powinny sprawiać trudności nie do pokonania.</p>

Zadanie 2. Jakie postawy wobec świata przyjmuje współczesny człowiek? Wymień trzy z nich, odwołując się do akapitów 2. i 3.

<p>Sprawdzane umiejętności: Odczytywanie sensu akapitu.</p>
<p>Wskaźnik łatwości zadania: 0,87 – łatwe</p>
<p>Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Np.: „życie bez celu”, „konsumpcjonizm”, „pycha”, „samolubstwo”, „narcyzm”, „lęk”, „zamknięcie się w kręgu własnych spraw”, „nieufność”, „odrzućcie postaw społecznych”, „egoizm”, „bierność”, „bezzadność”.</p>
<p>Najczęściej powtarzające się błędy: Zdecydowana większość uczniów udzieliła poprawnej odpowiedzi. Używanie niewłaściwych synonimów, określanie postaw lub informacji spoza tekstu.</p>
<p>Komentarz: Większość maturzystów udzieliła poprawnej odpowiedzi.</p>

Zadanie 3. Jaka sprzeczność związana z egzystencją współczesnego człowieka dostrzega Barbara Skarga (akapit 3.)?

Sprawdzane umiejętności: Odczytywanie sensu fragmentu tekstu.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,72 – łatwe
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: „Współczesny człowiek boi się samotności, ale zarazem chce się odseparować od świata”. [Typowa odpowiedź zawierała dwie przeciwstawne cechy: z jednej strony – lęk przed samotnością, z drugiej – izolacja (odseparowanie) się od świata.]
Najczęściej powtarzające się błędy: Niedostrzeżenie sprzeczności bądź przytaczanie poprawnych przykładów łącznie z błędnymi
Komentarz: Część piszących nie rozumiała istoty sprzeczności. Błędne odpowiedzi wynikały często z niezrozumienia słowa „sprzeczność”, np. „Tą sprzecznością jest samotność, gdyż każdy człowiek boi się tego.”

Zadanie 4. Jaka funkcję w toku argumentacyjnym wykładu Barbary Skargi pełni przywołanie fragmentów rozmów telefonicznych?

Sprawdzane umiejętności: Odczytywanie i określanie funkcji przykładów wykorzystanych w toku argumentacyjnym.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,58 – umiarkowanie trudne
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Zdający najczęściej używali słów: przykład, ilustracja, dowód, egzemplifikacja, itp. „Przywołane fragmenty rozmów telefonicznych obrazują tok argumentacyjny autorki, pomagają słuchaczowi w zrozumieniu sensu wykładu”.
Najczęściej powtarzające się błędy: Czasami maturzyści nie rozumieli polecenia, np.: „Fragmenty te dają do myślenia nad sensem prowadzenia takich rozmów, o których wspomina autorka”; „Wykład B. Skargi pokazuje jak ludzie próbują zatrzymać przy sobie osoby poprzez zwykłą rozmowę telefoniczną”; „Według B. Skargi krótkie rozmowy telefoniczne pełnią funkcję komunikacji ludzi, którzy boją się osamotnienia i braku kontaktu z innymi”. Zamiast określać rolę przykładów rozmów telefonicznych, zdający wymieniali nazwy funkcji językowych; często pisali o funkcji rozmów telefonicznych w ogóle.
Komentarz: Błędy najczęściej wynikały z niezrozumienia słowa „funkcja”. Zdarzało się, że maturzyści rozumieli to słowo jako „stanowisko”. Mylili także funkcję środków językowych użytych w tekście z funkcją wypowiedzi.

Zadanie 5. W którym akapicie autorka przedstawia przykłady potwierdzające myśl wyrażoną w zdaniu: *Istnieją jednak oznaki, że ten stan obojętności nie ma akceptacji, że gdzieś w głębi kielkuje zgoła inne myślenie.*

Sprawdzane umiejętności: Dostrzeganie i wskazywanie związków między akapitami; rozpoznawanie zasady kompozycyjnej tekstu.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,38 – trudne
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Akapit 5. lub 8.

Najczęściej powtarzające się błędy:

Wymienianie tego akapitu, z którego pochodziło zacytowane zdanie.

Komentarz:

Błędne odpowiedzi wynikały nie tylko z braku umiejętności rozróżniania tezy, argumentów i przykładów potwierdzających argumenty, ale także ze zbyt pośpiesznej i nieuważnej lektury polecenia.

Zadanie 6. Jaka jest różnica w zawartości (treści) i funkcji przekazu między „komunikatem” a „rozmową”? Odpowiedz na podstawie 5. i 6. akapitu.

Sprawdzane umiejętności:

Odczytywanie sensu kilku akapitów; wnioskowanie.

Wskaźnik łatwości zadania: 0,33 – trudne

Typowe poprawne odpowiedzi zdających:

„Treść komunikatu jest krótka, zwięzła, zdawkowa; treść rozmowy jest dłuższa, zazwyczaj dotyczy spraw istotnych, nie jest zdawkowa.”

„Komunikat tworzy iluzję bycia razem, nie tworzy głębszej więzi. Rozmowa buduje więź, porozumienie; zapełnia pustkę.”

Najczęściej powtarzające się błędy:

„Komunikat to treść wyrażona w pustych słowach, pełni funkcję kontaktu z innymi ludźmi. Rozmowa: treść czysto zdawkowa i przelotna; zapełnia pustkę. Funkcja przekazu określona jako kontakt z innymi ludźmi bez głębi.”

Komentarz:

Popełniane przez maturzystów błędy wynikały najczęściej z braku zrozumienia różnic między komunikatem a rozmową, niedostrzegania różnicy pomiędzy treścią przekazu i jego funkcją; braku umiejętności określania funkcji środków językowych w tekście.

Zadanie 7. Akapity 5. i 6. autorka kończy, stawiając pytania. Jaką rolę odgrywa w tekście ten zabieg?

Sprawdzane umiejętności:

Określanie funkcji środków językowych w tekście.

Wskaźnik łatwości zadania: 0,72 – łatwe

Typowe poprawne odpowiedzi zdających:

Np.: **retoryczną.**

Często pojawiało się jej uszczegółowienie, np. skłaniają do refleksji, budzą emocje, ożywiają styl – co było dopuszczalne.

Kompozycyjną.

Również pojawiało się jej uszczegółowienie, np.: pozwala zasygnalizować wprowadzenie nowego wątku.

Jedni maturzyści zwracali uwagę na retoryczną funkcję pytań, np.: „Pytania retoryczne budują porozumienie ze słuchaczami, zmuszają ich do refleksji, ale także ożywiają styl.”, inni dostrzegali ich funkcję kompozycyjną, np.: „Autorka za pomocą pytań retorycznych wprowadza do wykładu nową myśl.”

Należało określić jedną funkcję.

Najczęściej powtarzające się błędy:

Streszczanie pytań, poszukiwanie treści ukrytych w pytaniach, np.: „Te pytania dotyczą egzystencji ludzkiej”, „Chce zwrócić uwagę, że społeczeństwo źle robi i czas z tym skończyć”, „Pokazują, iż człowiek boi się utracić kontakt z najbliższymi osobami, nie chce żyć w samotności i lęku przed społeczeństwem”, „Autorka zastanawia się, dlaczego ludzie tyle dzwonią do siebie.”

Komentarz:

Błędne odpowiedzi wynikały z nierozumienia przez zdających tego, na czym polega organizacja tekstu, kompozycja wypowiedzi, a także – podobnie jak w zadaniu 4. – z nierozumienia słowa „funkcja”.

Zadanie 8. Przedstaw trzy warunki istnienia wspólnoty (akapity: 6.– 8.).

Sprawdzane umiejętności:

Odczytywanie sensu kilku akapitów.

Wskaźnik łatwości zadania: 0,65 – umiarkowanie trudne

Typowe poprawne odpowiedzi zdających:

Np.: „wspólna praca”, „poważne rozmowy”, „posiadanie wspólnego celu”, „wspólne emocje”, „perspektywa czasowa”, „zaangażowanie członków wspólnoty”, „poczucie więzi”, „wspólne wartości”, „poznawanie samego siebie”, „aby poznać innych”.

Należało wymienić tylko trzy.

Najczęściej powtarzające się błędy:

Większość zdających wykonała to zadanie poprawnie.

Komentarz:

Wiele wypowiedzi cechowała nieporadność językowa.

Zadanie 9. Zdanie z akapitu 4.: *Patrzę więc na ludzi, najczęściej młodych, ale i w wieku dojrzałym, z przyklejonymi do ucha komórkami w każdym miejscu, na ulicy, w pociągach, korytarzach uczelni, supermarketach itd.*, wyraża

- A. aprobatę.
- B. niechęć.
- C. sympatię.
- D. dystans.

Uzasadnij odpowiedź w kontekście całego akapitu.

Sprawdzane umiejętności:

Dostrzeganie i rozumienie postawy nadawcy; rozumienie funkcji informacji podanych w tekście.

Wskaźnik łatwości zadania: 0,39 – trudne

Typowe poprawne odpowiedzi zdających:

C

Jako uzasadnienie, np.: „Barbara Skarga przyjmuje postawę badacza, stara się być obiektywna; dystans ujawnia się także w języku”.

Najczęściej powtarzające się błędy:

Brak uzasadnienia swojego wyboru.

B

Komentarz:

Brak uzasadnienia wybranej odpowiedzi wynikał przede wszystkim z tego, że zdający odnosili się tylko do treści cytatu, pomijając cały tekst, ale także z nieumiejętności zdefiniowania pojęcia „dystans” i nieporadności językowej.

Wybór B wynikał z nierozumienia funkcji informacji podanych w tekście.

Być może także z nastawienia odbiorcy, który zakładał negatywną ocenę zachowań młodych ludzi przez autorkę wykładu.

Zadanie 10. Zacytuj wypowiedzenia, w których autorka sygnalizuje porządkowanie toku swojej wypowiedzi.

Sprawdzane umiejętności: Rozpoznawanie zasady kompozycji tekstu.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,23 – trudne
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Np.: Chciałabym zacząć od... , Zanim powiem o tym słów parę, zacznę od... ,
Najczęściej powtarzające się błędy: Brak odpowiedzi; cytowanie przypadkowych zdań.
Komentarz: Brak odpowiedzi lub niepoprawne odpowiedzi wynikały z braku świadomości tego, że istnieją środki, których używa się, by uwydatnić myślowy porządek wypowiedzi, logikę wywodu. To, że maturzyści nie potrafili odnaleźć tych środków w tekście pisanym, pozwala wnioskować, że w tekście własnym nie będą umieli ich zastosować.

Zadanie 11. W jaki sposób, zdaniem starożytnych, powinien żyć człowiek? Odpowiedz, wymieniając trzy zasady.

Sprawdzane umiejętności: Odczytywanie sensu fragmentu tekstu.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,55 – umiarkowanie trudne
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Np.: „Poznaj siebie”, „Poskrom pragnienia”, „Naucz się znosić cierpienie”, „Działaj racjonalnie”, „Działaj moralnie”, „Uczestnicz we wspólnocie”, „Walcz ze złem”, „Zapewnij spokój duszy”.
Najczęściej powtarzające się błędy: Cytowanie przypadkowych zdań z akapitu 8.
Komentarz: Piszący nie rozumieją fragmentu, nie potrafili na jego podstawie budować krótkich sformułowań oddających istotę problemu. Błędy wynikają z braków w wiedzy ogólnej – niektórzy maturzyści nie wiedzieli, że Seneka był starożytnym myślicielem i pomijali w związku z tym akapit 7., inni uznawali, że informacje zawarte w akapicie 8., który w pierwszym zdaniu zawiera słowo „starożytnych” [<i>Gdybyśmy chcieli iść śladami starożytnych</i>], dotyczą proponowanych przez nich zasad życia.

Zadanie 12. Na jakie zalety demokracji wskazuje autorka w akapicie 9.? Wymień dwie.

Sprawdzane umiejętności: Odczytywanie sensu akapitu.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,73 – łatwe
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Np.: „Umożliwia snucie różnych koncepcji organizacji społeczności ludzkiej, umożliwia porozumienie, akcentuje wolność i autonomię jednostki.”
Najczęściej powtarzające się błędy: Wymienianie jednej zalety. Odpowiedzi spoza tekstu.

Komentarz:
Jeżeli zdający nie podzielali opinii autorki czytanego tekstu, jako odpowiedź na pytanie zamieszczali własną opinię na temat demokracji, podejmując polemikę z autorką. Nie zwrócili zatem uwagi na polecenie, w którym wyraźnie proszeni byli o odtworzenie poglądu profesor B. Skargi. Wynika to nie tyle z nieuważnego czytania tekstu polecenia, ile z braku dyscypliny myślenia.

Zadanie 13. Na podstawie tekstu Barbary Skargi wyjaśnij, na czym polega wzajemna zależność pomiędzy życiem społecznym a życiem jednostki.

Sprawdzane umiejętności: Rozumienie głównej myśli tekstu.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,21 – trudne
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Np.: „Przyjęcie postawy obywatelskiej pozwala na tworzenie wspólnoty i przewycięzenie indywidualnych problemów człowieka (wewnętrznego rozdarcia, samotności, lęku)” „Obywatelstwo wydobywa człowieka z lęku i samotności, łączy go ze wspólnotą”.
Najczęściej powtarzające się błędy: Np.: „Życie społeczne – jest to życie z ludźmi, bycie z nimi. Życie jednostki – jest to życie w samotności.” „Polega na tym, że człowiek dba o swoje dobra, a życie jednostki ma nas uszlachetniać i być godnym”. Odpowiedź częściowa – często zdarzały się odpowiedzi określające tylko wpływ życia jednostki na życie społeczne albo tylko zależność życia jednostki od życia społecznego.
Komentarz: Błędne odpowiedzi wynikały z niezrozumienia słów „wzajemna zależność” oraz wcześniej ujawnionych problemów z rozumieniem zasad kompozycji tekstu (por. zadanie 4., 5. i 7.)

Zadanie 14. Na podstawie akapitów 10. i 11. wymień trzy cechy charakteryzujące człowieka – obywatela.

Sprawdzane umiejętności: Odczytywanie sensu fragmentu tekstu.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,87 – łatwe
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Np.: „jest świadomy przynależności do społeczeństwa”, „ceni wolność”, „szanuje wolność innych”, „troszczy się o innych”, „działa racjonalnie”, „uczestniczy w tworzeniu prawa”, „przestrzega prawa”, „zwalcza partykularyzmy”, „jest tolerancyjny”, „jest aktywny w życiu obywatelskim.”
Najczęściej powtarzające się błędy: Odpowiedzi połowiczne lub całkowicie błędne, np.: „Obywatel zamieszkuje określone terytorium”; „Obywatelstwo tworzy sens naszego życia”.
Komentarz: Brak właściwego rozumienia słowa „obywatel”, nieodczytanie jego znaczenia z kontekstu. To zadanie nie sprawiało szczególnych trudności, a nieliczne błędy wynikały z nieuważnej lektury polecenia i samego tekstu.

Zadanie 15. Sformułuj główną myśl wypowiedzi Barbary Skargi (w kontekście akapitów: 12. i 13.).

Sprawdzane umiejętności: Rozumienie intencji autora; formułowanie głównej myśli tekstu.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,65 – umiarkowanie trudne
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Poprawna odpowiedź zawierała dwa aspekty postawy obywatelskiej: społeczny i moralny, np.: „Przyjęcie postawy obywatelskiej pozwala na tworzenie wspólnoty i przewyciężenie indywidualnych problemów człowieka (wewnętrznego rozdarcia, samotności, lęku)”. Lub po prostu: „Obywatelstwo wydobywa człowieka z lęku i samotności, łączy go ze wspólnotą”.
Najczęściej powtarzające się błędy: Piszący nie formułowali głównej myśli, a zadawali pytania, popełniając tym samym błąd logiczny.[„Jakie tak naprawdę ma znaczenie obywatelstwo? Czy jest to sens polityczny, czy moralny?”], niekiedy powtarzali tytuł: [„Główna myśl to obywatelstwo”]; zainspirowani wykładem podawali własną ocenę rzeczywistości: [„Nasza współczesna rzeczywistość ukazuje wyraźnie, że cele są rozproszone”].
Komentarz: Syntezowanie sprawia kłopot dużej grupie maturzystów. Dodatkowym utrudnieniem jest niska sprawność językowa, np.: „Myśl Barbary Skargi jest sens „jak być”. I możliwie ustępliwie (!) daje odpowiedź na to pytanie: samej czy osobno”.

Zadanie 16. Podkreśl trzy cechy, którymi charakteryzuje się tekst Barbary Skargi.

- a. obecność elementów informacyjnych, analityczno-krytycznych, oceniających,
- b. autor jest bohaterem przedstawianych zdarzeń,
- c. refleksyjność,
- d. lekki i barwny styl,
- e. cykliczność (tekst jest częścią cyklu publikacji),
- f. odniesienie do zjawisk artystycznych,
- g. podmiotowość i subiektywizm,
- h. styl wyznaczony artystyczną funkcją języka.

Sprawdzane umiejętności: Rozpoznawanie cech charakterystycznych dla struktury i organizacji tekstu.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,58 – umiarkowanie trudne
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: a, c, g
Najczęściej powtarzające się błędy: e, b, d
Komentarz: b – ta odpowiedź wynikała zapewne z niezrozumienia kreacji nadawcy w tekście oraz niezrozumienia funkcji powołania się autorki na własne obserwacje, d – błąd wynikający z nieznajomości cech stylów funkcjonalnych, e – być może autorzy takiej odpowiedzi założyli, że jest to pierwszy z wykładów, jakie Pani Profesor wygłosi w roku akademickim. Przyczyną błędów była nieumiejętność rozpoznawania środków językowych i określania ich funkcji w tekście, nieumiejętność rozpoznawania elementów struktury tekstu.

Odpowiedzi maturzystów przybierały różną formę językową. Egzaminator miał obowiązek uznać każdą odpowiedź, która świadczy o tym, że zdający rozumie czytany tekst. Nie ocenia się odpowiedzi maturzysty mechanicznie, z pominięciem tekstu. Z wielu niepoprawnych odpowiedzi można wysnuć wniosek, że kłopoty ze zrozumieniem polecenia wynikają z ubóstwa słownikowego zdających – nieznajomości słów i ich znaczeń, braku umiejętności rozpoznawania słów i umiejscawiania ich w kontekście. Takie słowa, jak „cecha”, „ocena” (zadanie 1.), „sprzeczność” (zadanie 3.), „funkcja”, (zadania 4., 7.), „wzajemna zależność” (zadanie 13.) należą do podstawowego zasobu słownikowego i maturzysta powinien je znać.

Sprawdzian zawierał pytania dotyczące nie tylko treści i języka, ale także kompozycji tekstu, jego organizacji. Jeżeli maturzysta dostrzeże w tekście sformułowania służące budowaniu spójności wypowiedzi, to zapewne potrafi je stosować, pisząc tekst własny. Poprawna odpowiedź na pytania: 4., 5., 7., 10., pozwala przypuszczać, że maturzysta nie będzie miał kłopotów z poprawną kompozycją własnej wypowiedzi.

Sprawdzian z rozumienia czytanego tekstu ujawnia również, jak bardzo wiedza z różnych dziedzin wpływa na poziom rozumienia tego, co się czyta. Pytanie 11. brzmiało: „W jaki sposób, zdaniem starożytnych, powinien żyć człowiek? Odpowiedz, wymieniając trzy zasady”. Owe zasady można odnaleźć w dwóch akapitach – głównie w 7. i 8. Akapit 7. rozpoczynają słowa: „Dusza potrzebuje pokoju, pouczał Seneka”. Wszyscy ci maturzyści, którzy wiedzieli, że Seneka jest starożytnym myślicielem, udzielili poprawnej i pełnej odpowiedzi. Pozostali dostrzegli przede wszystkim słowo „starożytnych”, pojawiające się w pierwszym wersie akapitu 8. i odpowiadali tylko na jego podstawie. Odpowiedzi tych maturzystów były więc niepełne.

Popelniane przez uczniów błędy w odpowiedziach świadczą o braku językowej świadomości, o braku logicznego myślenia i o niskiej sprawności językowej. Mogą one stanowić istotną wskazówkę dla nauczyciela, który powinien tak zaplanować zajęcia dydaktyczne, by znalazło się miejsce na analizę funkcji języka, określania cech rzeczywistości, odczytywania intencji nadawcy, ale przede wszystkim dla ucznia, który powinien przywiązywać wielką wagę do rozwijania swej sprawności językowej, ponieważ jest to podstawa efektywnego studiowania wybranego kierunku. Wszystkie te problemy mogą i powinny być dostrzegane w związku z tekstami literackimi oraz wszelkiego typu wypowiedziami popularnonaukowymi, omawianymi na lekcjach.

Część 2.

W tej części poziomu podstawowego egzaminu sprawdzano wiedzę z zakresu określonego w pierwszym obszarze standardów wymagań egzaminacyjnych, czyli „Wiadomości i rozumienie” oraz umiejętności wskazane w drugim i trzecim obszarze, czyli „Korzystanie z informacji” i „Tworzenie informacji”. [patrz. *Informator maturalny od 2005 roku. Język polski*. Warszawa 2003].

W części 2. maturzyści mieli do wyboru dwa tematy. Każdy z nich, zgodny z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 7 września 2004 r. § 82. [„Egzamin na poziomie podstawowym trwa 170 minut i polega na sprawdzeniu umiejętności rozumienia czytanego tekstu nieliterackiego oraz **napisaniu tekstu własnego związanego z tekstem literackim, zawartym w arkuszu egzaminacyjnym**. Teksty literackie dla egzaminu wskazuje informator, o którym mowa w § 58”]. Dwa zadania – do wyboru – sprawdzające umiejętność pisania, zawierały teksty literackie i zredagowane do nich tematy. Na egzamin wybrano zakorzenione w dydaktyce szkolnej teksty klasyczne z literatury polskiej, które uczniowie powinni znać z lekcji. Zdający mogli wybierać między dramatem i prozą. Mogli również wybierać między analizą i interpretacją jednego tekstu i interpretacją porównawczą dwóch tekstów.

Temat pierwszy – **„Jak symbolika ziarna z bajki opowiedzianej przez Żegotę objaśnia sens męczeństwa młodzieży polskiej? Analizując przytoczony fragment *Dziadów* Adama Mickiewicza, zwróć uwagę na sytuację studentów i ich postawy”**.

Do tematu dołączone były fragmenty sceny I, tzw. więziennej, z III cz. „*Dziadów*”.

Temat wymagał zanalizowania fragmentów dramatu Adama Mickiewicza, tak aby określić sytuację, w jakiej znaleźli się aresztowani studenci oraz scharakteryzować ich postawy. Aby odpowiedzieć na pytanie stanowiące istotę tematu, należało zinterpretować bajkę opowiedzianą przez jednego z uwięzionych, a następnie symbolikę bajki powiązać z odczytaniem postaw młodzieży.

Ponieważ formuła tematu zakłada odpowiedź na pytanie o symbolikę ziarna w bajce, wypracowanie mogło się od jej odczytania rozpoczynać. Jeżeli praca rozpoczynała się od oglądu całego fragmentu, również była poprawnie skomponowana. Temat nie narzucał ani sposobu jego ujęcia, ani uporządkowania treści wypracowania.

Temat zredagowany był tak, aby możliwe było napisanie wypracowania na wielu poziomach. Określenie sytuacji studentów wymagało uważnego przeczytania wypowiedzi bohaterów. Aby scharakteryzować ich postawy, należało zinterpretować dialogi i uważnie przeczytać opowiadanie Sobolewskiego o tym, co widział, idąc z przesłuchania. Na tym poziomie realizacji tematu pewną trudność mogło stanowić znalezienie odpowiedniego słownictwa, nazywającego zachowania bohaterów, doznawane przez nich uczucia, refleksje i wzajemne relacje. Interpretacja motywu Męki Pańskiej i symboliki bajki Goreckiego stanowiła nieco wyższy poziom trudności. Powiązanie postaw bohaterów z symboliką bajki i wymową ofiary Chrystusa, pozwalało w pełni odczytać scenę i udzielić odpowiedzi na pytanie zawarte w temacie wypracowania. Dokonanie tego możliwe było wtedy, gdy zdający rozumiał i potrafił wykorzystać stosowne konteksty: historiozoficzne, mitologiczne, biblijne (obecne w podstawie programowej), a także rozumiał i potrafił zastosować zasady interpretacji bajki, wynikające z jej konstrukcji. Kolejne poziomy odczytania tekstu literackiego odzwierciedlała punktacja wypracowania.

Wskaźnik łatwości wypracowania na poziomie podstawowym wynosił 0,49. Zadanie polegające na stworzeniu tekstu własnego było więc umiarkowanie trudne.

Dla wielu maturzystów największą trudność stanowiło umieszczenie akcji Mickiewiczowskich „Dziadów” w czasie historycznym. Byli to ci zdający, którzy nie tylko nie przeczytali „Dziadów”, ale także mają rażące braki w znajomości historii Polski. Przykłady takich prac zamieszczamy w części poświęconej najczęściej popełnianym błędom.

Poniżej przedstawiamy wypracowania tegorocznych maturzystów, dowodzące, że niezależnie od sposobu ujęcia tematu i wyboru postaci można było napisać bardzo dobrą, często oryginalną pracę i uzyskać wysoką ocenę.

PRZYKŁADOWE WYPRACOWANIA

Wypracowanie nr 1

Jako pierwsze prezentujemy wypracowanie ocenione wysoko, którego autor wykazał się umiejętnością interpretowania tekstu literackiego, funkcjonalnego wykorzystania posiadanych wiadomości. Pracę rozpoczął od omówienia podanego fragmentu, jego interpretacji, a następnie odpowiedział na pytanie zawarte w temacie.

Uwaga: pisownia, usterki składniowe i stylistyczne – oryginalne.

Adam Mickiewicz w III części Dziadów ukazuje sytuację młodzieży polskiej dotkniętej represjami, więzionej i skazywanej przez rząd carski na zesłanie. Próbuje również w słowach Żegoty znaleźć wytłumaczenie dla niezawinionych cierpień oraz pokrzepić młodych.

Bohaterami sceny I dramatu są przedstawiciele polskiej młodzieży uwięzionej w Wilnie w klasztorze bazylianów przerobionym na więzienie. Dzięki przychylności strażnika więźniowie mogli spotkać się w wigilię Bożego Narodzenia. Większość bohaterów została ukazana w procesach filomatów w Wilnie. Są to młodzi studenci, którzy zostali oskarżeni o działalność spiskową. Obecni w celi Konrada więźniowie wypowiadają się na temat sytuacji, w której się znaleźli. Przyniesiony fragment rozpoczyna się od wypowiedzi Żegoty, który chce się dowiedzieć od współtowarzyszy, jaką winę im zarzucają oraz jakie w związku z tym mogą być konsekwencje („wytłumaczcież, co się tutaj dzieje, o co nas oskarżono, jaki powód sprawy”). Słowa Żegoty podkreślają, że wina studentów nie jest oczywista i nie wszyscy oskarżeni wiedzieli, jakie zarzuty im stawiano. Tomasz tłumaczy, że więźniowie, pochodzący z towarzystw literackich, są ofiarami poświęconymi carowi, ponieważ senator „nie może w Polsce spisku żadnego wyśledzić”. Wypowiedź ta uwidacznia niewinność więźniów, a także ukazuje motywy działania Rosjan. W kolejnej wypowiedzi Tomasz informuje o przebiegu procesów – ludzie nie wiedzą, o co są oskarżani, nie mają prawa do obrony a jedynym celem procesu jest skazanie oskarżonego. Tomasz nie ma nadziei na uniknięcie kary, ma świadomość czekającego go losu. Następnie Frejend tłumaczy Żegocie, że więźniowie nie wiedzą, na jak długo są osadzeni. Jan Sobolewski opowiada o wywózce polskiej młodzieży na Sybir, której był świadkiem. Ofiarami byli młodzi chłopcy (najmłodszy miał 10 lat) zakuci w kajdany. Sobolewski rozpoznał wśród nich Janczewskiego, który „szerniał, schudł”, ale cierpienie go uszlachetniło. Młodzieniec widząc zapłakany tłum, udaje, że łańcuchy mu nie ciążyą i trzykrotnie krzyczy „Jeszcze Polska nie zginęła”. Postawa Janczewskiego została w pamięci Sobolewskiego. Jest przejawem tego, że mimo cierpień Polacy nie poddadzą się i będą walczyć o Polskę. Następnie Sobolewski przywołuje obraz ciała Wasilewskiego, który „jak z krzyża zdjęty ręce miał nad barkami żołnierza rozpięte” Porównanie więźnia do cierpiącego na krzyżu Chrystusa ma podkreślić niewinność umierającej młodzieży, ale także zasugerować, że śmierć ich nie pójdzie na marne. W opowieści Sobolewskiego ofiary stają się nie bohaterami, a symbolami (Wasilewski). Kontekst biblijny pojawia się również w wypowiedzi Józefa, który sugeruje, że car stosuje szatańskie metody dręczenia Polaków. Kontrast między carem – szatanem, a Wasilewskim – Chrystusem podkreśla motyw walki dobra ze złem oraz niewinność skazanych.

Po wysłuchaniu więźniów Żegota opowiada bajkę Goreckiego, odwołującą się do biblijnego motywu ziarna. Bóg, chcąc pomóc wygnanym z raju ludziom rzucił na ziemię ziarno. Diabeł próbował je ukryć przed człowiekiem, ale efektem jego działań było to, że ziarno wykiełkowało i wydało plon. Diabeł oszukał sam siebie.

Bajka ta ma charakter symboliczny – ziarno to młodzież polska, a diabłem jest car. Mikołaj I próbuje zniszczyć polską młodzież – morduje i wywozi na Sybir. Przesłanie bajki mówi jednak, że ziarno zakiełkuje – cierpienie skazywanych filomatów zostanie

w świadomości narodu i zaowocuje w przyszłych pokoleniach., które wywalczą niepodległość dla Polski. Więźniowie cierpią zatem dla wolności przyszłych pokoleń.

Więźniowie przyjmują różne postawy wobec cierpień. Są to: rezygnacja, bunt (Janczewski), próba pocieszenia współwięźniów (Żegota), dostrzeganie akcentów mesjanistycznych i mitologizacja męczeństwa oraz męczenników. Ich krzywdy są niezawinione, nie znają przyszłości, ale wiedzą, że umrą, bo musi obumrzeć to, co ma wydać w przyszłości plon. Ich śmierć nie będzie bezcelowa, jak nie była bezcelowa śmierć Chrystusa na krzyżu.

Wypracowanie nr 2

Treść poniższego wypracowania została oceniona wyżej. Ujęcie tematu jest różne w stosunku do poprzedniego przykładu. Tym razem maturzysta rozpoczął wypracowanie od interpretacji bajki i odpowiedzi na pytanie zawarte w temacie. Następnie analizą i interpretacją podanej sceny uzasadnił swą odpowiedź.

Uwaga: pisownia, usterki składniowe i stylistyczne – oryginalne.

Adam Mickiewicz w „Dziadach” cz. III przedstawił symbolicznie cierpienia młodzieży polskiej przeciwstawiającej się tyranii cara w zaborze rosyjskim, Starala się ona zachować tożsamość narodową, ponosząc za to okrutną karę. Mickiewicz porównał te cierpienia do podań biblijnych, między innymi do opowieści o ziarnie.

W historii tej diabeł próbował oszukać Boga, ukrywając ziarno przed człowiekiem w ziemi, lecz w ten sposób tylko pomógł człowiekowi zrozumieć wartość ziarna.

Takim ziarnem jest zdaniem Mickiewicza młodzież polska, która jeszcze nie wyrosła i nie zdążyła przysłużyć się ojczyźnie. Car – diabeł próbuje ją zniszczyć, wywożąc kwiat młodzieży na Syberię, ale zdaniem autora car tylko pomoże Polakom, dając im męczenników, którzy sprawią, że Bóg odrodzi Polskę doceniając jej męczeństwo i wiarę.

Sami Polacy wysyłani w głąb Rosji mają szansę wyrosnąć na niezłomnych patriotów, tak jak Janczewski, który, spędziwszy wiele miesięcy w więzieniu, bardzo schudł i osłabł, lecz psychicznie stał się bardzo silny i jak twierdzi o nim Sobolewski – wyszlachetniał. Mimo wycieńczenia, chcąc pocieszyć płaczący na jego widok tłum udął, że łańcuch, którym go skuto jest zupełnie lekki oraz zakrzyknął: „Jeszcze Polska nie zginęła!”.

Jednak mimo siły duchowej nie wszystkim więźniom starczyło wytrzymałości fizycznej, aby wytrzymać tortury i głód. Wasilewski, mimo że niewątpliwie był patriotą nie mógł tego okazać, gdyż bezlitośnie zakatowany, nie był w stanie sam chodzić i był niesiony przez żołnierza. Mickiewicz porównując go do Chrystusa zdjętego z krzyża, ponownie nadaje sakralny wymiar cierpieniu Polaków w ramach głównego przesłania utworu: „Polska Chrystusem narodów”.

Okrucieństwo carskiej tyranii dotyka zupełnie niewinnych Polaków, na przykład najmłodszy chłopiec miał 10 lat i nie był w stanie podźwignąć łańcucha raniącego nogi. Autor ponownie porównuje cierpienia dzieci polskich do męczeńskiej śmierci Jezusa i prosi Boga o przyjęcie tej ofiary.

Rozmawiający ze sobą więźniowie przyznają, że nie wiedzą jak długo przebywają w celach, gdyż są zupełnie odcięci od świata zewnętrznego. Zdają sobie sprawę, że są straceni, ponieważ Rosjanie nie starają się o uczciwy proces dla nich lub konkretne zarzuty a sąd jest na usługach cara i wyda okrutny wyrok.

Adam Mickiewicz przedstawiając kolejne obrazy cierpień młodych Polaków cały czas podkreśla ich męczeństwo oraz analogię do ofiary Chrystusa. Porównując młodzież do ziaren

z opowieści biblijnej daje do zrozumienia, że to właśnie młodzi są nadzieją i przyszłością Polski oraz że mimo carskiej tyranii i braku nadziei na odzyskanie niepodległości Bóg i słuszne intencje ostatecznie i tak zatryumfują nad złem.

Obie prace zostały ocenione wysoko, warto jednak zwrócić uwagę na zróżnicowanie poziomów. Wypracowanie drugie skomponowane jest wyraźnie świadomie, w sposób przemyślany. Kompozycja może być uznana za klamrową. Autor pracy wychodzi od wyjaśnienia symboliki ziarna, tak jak sugeruje zapis tematu i w jej kontekście objaśnia sens męczeństwa, nazywając postawy młodzieży pokazanej w utworze. Na koniec powraca do bajki, puentując swoją wypowiedź zgodnie z jej wymową. Autor tego wypracowania za jego kompozycję otrzymał dodatkowe punkty z puli szczególnych walorów.

Praca pierwsza w dużej części jest odtworzeniem treści fragmentu utworu. Analiza, o którą proszono w poleceniu, jest w tym wypracowaniu nieco zubożona. O dominacji streszczenia świadczą przede wszystkim wskaźniki zespolenia tekstu typu: *na początku, następnie* oraz linearne opowiadanie o kolejnych wypowiedziach bohaterów sceny.

Oczywiście należy podkreślić, że oba wypracowania spełniają wymagania stawiane pracom maturalnym na poziomie podstawowym, ale jednocześnie konieczne trzeba zwrócić uwagę, że rozumienie istoty analizy, jako umiejętności dostrzeżenia elementów kompozycji tekstu i wnioskowania o ich funkcji nie jest tożsame z opowiadaniem kolejnych sekwencji sceny.

Z punktu widzenia sprawności ocenianych na egzaminie kwalifikującym na studia humanistyczne (różnego typu nie tylko filologiczne) praca druga pokazuje umiejętność analizy, logicznego myślenia, wyciągania wniosków i oczywiście świadomego kształtowania wypowiedzi pisemnej. Praca pierwsza ujawnia umiejętność odczytywania znaczeń na poziomie symbolicznym i rozumienie kontekstów biblijnych (czego świadectwem jest oczywiście także praca druga), ale brakuje jej sprawności analitycznej, która mylona jest ze sprawnością opowiadania streszczającego.

NAJCZĘŚCIEJ POPEŁNIANE BŁĘDY I ICH PRZYCZYNY

Wbrew powszechnemu wśród uczniów [i nie tylko uczniów] mniemaniu, że można nie czytać w ogóle, nie znać lektur szkolnych i napisać dobre wypracowanie maturalne, okazało się, że jest to niemożliwe. Przekonanie, że „na pewno napiszę maturę z polskiego, jeśli do tematu będzie dołączony tekst, bo przecież po polsku czytać umiem”, dla wielu uczniów pozostało złudną nadzieją. Kto nie czyta, ten nie będzie umiał przeczytać tekstu, na podstawie którego należy napisać wypracowanie maturalne. Kto nie czyta, ten ma bardzo

ubogi zasób słów, a znaczenia wielu słów polskich nie zna. Kto nie czyta, nie potrafi zbudować wypowiedzi własnej. Pisemny egzamin maturalny z języka polskiego, który sprawdza dwie podstawowe i niezwykle ważne dla człowieka umiejętności – czytanie i pisanie – pokazuje, jak ścisła jest między tymi umiejętnościami zależność.

W przypadku pierwszego tematu, maturzysta nie był zobowiązany do interpretacji pierwszej sceny z dramatu Mickiewicza w kontekście całego utworu. Jednak poprawna interpretacja tekstu bez znajomości całości była dla nieczytających maturzystów niemożliwa. Nieznajomość „Dziadów” zazwyczaj szła w parze z nieznajomością historii oraz brakiem elementarnej wiedzy o Mickiewiczu i o literaturze w ogóle. Dla wielu piszących akcja „Dziadów” rozgrywała się podczas II wojny światowej, podczas Powstania Warszawskiego albo w roku 1920, Nowosilcow była senatorem Stalina, a Jan Sobolewski z pokolenia Kolumbów obserwował Powstanie Warszawskie.

Oto przykład:

Uwaga: zapis oryginalny.

„Adam Mickiewicz był pisarzem młodopolskim. W „Dziadach, części III” opisuje trudny los młodzieży polskiej w latach 1920, czyli tak zwanego pokolenia Kolumbów. Określenie to wzięło się stąd, iż czas wojny przypadła na młodość Polaków, zmuszeni byli w tym celu stawić czoło wrogowi, a zrezygnować z pełnego szczęścia i beztronski życia.

Powstanie wywarło ogromny wpływ na psychikę i zachowanie Polaków. Sobolewski jest uważnym obserwatorem tego tragicznego wydarzenia. Dzieli się swoimi uczuciami i obserwacjami z więźniami.

Rozpoczął się okres buntu i rozpaczy, wielkiego nieokiełznanego zła. W walce o życie ginęli mężni Polacy, rodzicom odbierano dzieci. Przerażone i bezbronne były wywożone wraz z młodzieżą na Sybir. ... Kto znalazł się na kobitkach (!!!), ten nie mógł uciec.....” (trzy strony)

Autor tego wypracowania ma w pamięci oderwane informacje na różne tematy, które wykorzystuje bez świadomości popełnianych błędów rzeczowych.

Nieumiejętność usytuowania utworu lub autentycznej postaci w czasie historycznym miała decydujący wpływ na kierunek interpretacji tekstu. Skandaliczna niewiedza z historii skutkowałą interpretacją sprzeczną z intencją autora utworu.

Oto przykład:

Uwaga: zapis oryginalny.

„Polskę i Litwę pod okupacją sowiecką spotkało wiele zła i niesprawiedliwości. Polityka Stalina chciała zniszczyć w zarodku wszelkie przejawy indywidualizmu, zlikwidować wszystko, co mogło podważyć ideologię Związku Radzieckiego. Za głównych wrogów istniejącego porządku uznał Stalin – młodzież. To w niej dopatrywał się zagrożenia dla własnej polityki. (...) Senator Nowosilcow dotychczas przebywał w Warszawie. Tam doszukiwał się spisków przeciw władzy stalinowskiej. Jego niepowodzenia nie dawały mu powodów do radości. Odnalezienie i zwalczenie konspiracji – podnosiły jego zasługi w oczach cara. Postanowił więc udać się na Litwę. .... (4 strony)

Smutne jest to, że maturzysty nie umie zinterpretować bajki jako takiej, z którą ma (w założeniach) do czynienia od najwcześniejszych lat życia. Jako gatunek literacki poznaje ją w gimnazjum i wtedy przyswaja sobie również zasady jej interpretacji.

Oto przykład:

Uwaga: zapis oryginalny.

„Żegota w swojej wypowiedzi opowiada, jak trudno jest wychodować czegoś, wytworzenie dla siebie pokarmu, interpretując słowa Żegoty łatwo wnioskujemy, że chodowla, uprawa nie jest taka łatwa. A patrząc też w przeszłość i rozmyślając nad tym kiedy człowiek, z jakiego etapu zaczął się żywić i kiedy dotarł do tak już wysokiego poziomu jak rolnictwo łatwo możemy stwierdzić, że właśnie tak jak za czasów Adama i Ewy, Adam za bardzo nie wiedział, co ma zrobić z tym ziarnem, cytuję (tu zacytowana cała bajka). ...”

albo:

Uwaga: zapis oryginalny.

„Opowieść Żegoty opowiada o tym, jak okradano artystów z ich prac opowiadań, książek które sami stworzyli i zostali z nich okradzeni. Zostały one zabrane do innych państw i wydawane pod innymi nazwiskami jako swoje dzieła. Zamknięci w więzieniu mają tworzyć dla nich. Mówi też o głodzie, o tym jak będzie im ciężko przeżyć. Ale pociesza ich mówiąc, że ktoś już pisał o tym, o takiej gospodarce. Że gospodarz przyjdzie i zbierze ich plony, ich zborza ciężkiej pracy, które włożyli w twórczość.”

Dwa wypracowania, z których fragmenty powyżej zacytowano, rozpoczynają się od słów „moim zdaniem” i kończą myślą, że każdy czytelnik ma prawo przedstawić własną interpretację. Założenie, że interpretacja utworu jest uzależniona tylko od czytelnika i może nie wynikać z analizy tekstu, prowadzi do karykaturalnych odczytań. W analizie tekstu nie może znaleźć się nic, czego nie ma w tekście, natomiast w interpretacji nic, co nie wynika z analizy tekstu.

Jeszcze inną interpretację bajki zaproponował maturzysta, który napisał wypracowanie o problemach współczesnej młodzieży, wychodząc z założenia, że wymienienie tytułu utworu wskazanego w temacie w dowolnym miejscu tekstu własnego oznacza, że – zgodnie z rozporządzeniem ministra edukacji – „stworzył tekst własny w związku z tekstem literackim zamieszczonym w arkuszu egzaminacyjnym”. Podobnie myśleli maturzyści, którzy w wypracowaniu pisali wszystko, co wiedzą o dramacie Mickiewicza.

Oto przykład:

Uwaga: zapis oryginalny.

„Bajka opowiedziana przez Żegotę jest jak gdyby odzwierciedleniem tego, jak często postępują ludzie. Przede wszystkim wobec Boga, chcąc go oszukać, jednak oszustwo to okazuje się nadaremne, ponieważ uczciwość i tak wychodzi na powierzchnię. Moglibyśmy powiedzieć, że dosłownie „wychodzi”, tak jak wyrosło zboże zakopane w celu ukrycia przed ludźmi ziarna, przez przekłębika.

Przejdźmy jednak do meritum. Symbolika ziarna jest szczególnie ważna, gdyż objaśnia sens męczeństwa młodzieży polskiej. Prostym przykładem jest współczesna rzeczywistość. Młodzi ludzie dostają szansę, często nie potrafią jej wykorzystać, a gdy już się za to z biorą, czynią to nieudolnie, za pochlebniectwem szatana, jakim w tym przypadku jest lenistwo. (dwie strony o złych wyborach i niewłaściwej ich realizacji.) W zakończeniu: W utworze Adama Mickiewicza „Dziady” część III opowiadanie więźnia Żegoty odzwierciedla podobną sytuację.”

Nawet jeśli maturzysta pisze o „Dziadach”, ale w jego wypracowaniu bohaterowie funkcjonują w czasach okupacji niemieckiej, Nowosilcow jest senatorem Stalina lub Żegota mówi o trudnościach związanych z wyprodukowaniem żywności, to jest to praca napisana w związku z jakimś innym utworem, ale na pewno nie z tym, którego fragmenty podano w arkuszu egzaminacyjnym.

Za wszystkie wypracowania, których treść ewidentnie dowodziła, że maturzysta nie zna utworu, o którym pisze, wystawiano 0 punktów.

O ile pierwszy temat wymagał pracy z jednym tekstem, o tyle temat drugi zobowiązywał do interpretacji porównawczej dwóch fragmentów zawierających ten sam motyw: motyw matki i jej relacji z dzieckiem, a ponadto sprawdzał znajomość zacytowanych utworów (oczywiście w zakresie wątków, do których nawiązywały zamieszczone w arkuszach fragmenty).

Drugi temat również tak zredagowano, aby możliwa była jego realizacja na wielu poziomach.

Temat drugi – **„Analizując fragmenty *Przedwiośnia* i *Granicy*, porównaj kreacje matek. Określ wzajemne relacje między matką i dzieckiem, wykorzystując także znajomość utworów”** wymagał przeanalizowania dwóch fragmentów wyjętych z dwóch powieści dwudziestolecia międzywojennego, znanych maturzystom z lekcji. Wybrano fragmenty zawierające motyw bliski każdemu człowiekowi: motyw matki i jej relacji z dzieckiem. Od maturzysty oczekiwano, że – odtwarzając wypowiedzi bohaterów mówiących [mowa pozornie zależna] we fragmentach – scharakteryzuje matki. Wykonanie tego stanowiło najniższy poziom realizacji tematu. Następnie wykorzysta wnioski z analizy oraz znajomość utworów i określi relacje między matką i dzieckiem, co stanowiło nieco wyższy poziom pracy, bo wymagający znajomości utworów oraz umiejętności rozpoznawania relacji między ludźmi na podstawie ich wypowiedzi oraz nazywania tych relacji. Po wykonaniu powyższych czynności można było dokonać porównania portretów matek. Zauważenie, że matki zostały wykreowane z dwóch różnych punktów widzenia oraz że to ma wpływ na owe kreacje stanowiło wyższy – od poprzednio wymienionych – poziom trudności. Jeśli różnice w kreacjach matek maturzysta uzasadniał biografią autorów powieści albo dostrzegł językowe ukształtowanie kreacji matek, otrzymywał punkty z puli szczególnych walorów. Sposób zredagowania tematu nie narzucał jednak ani koncepcji ujęcia tematu, ani kompozycji wypracowania. Można było rozpocząć pracę od porównania kreacji matek, a omówieniu tekstu literackiego nadać funkcję argumentacyjną. Ponadto od piszącego zależało, czy portrety matek będzie porównywał, analizując podane teksty równolegle czy po kolei (linearnie). Każde z wyżej wymienionych ujęć tematu było poprawne.

Poniżej publikujemy wypracowania ilustrujące różne realizacje tematu drugiego. Najpierw pracę zawierającą analizę porównawczą poprowadzoną równolegle, a następnie pracę z analizą linearną. Obie prace zostały ocenione wysoko, chociaż, ze względu na język, którym zostały napisane, nie uzyskały maksymalnej liczby punktów.

Wypracowanie nr 3

Uwaga: zapis oryginalny.

W „Przedwiośniu” Stefana Żeromskiego i „Granicy” Zofii Nałkowskiej przedstawione zostały krańcowo różne postacie matek. Matka Cezarego – oddana, kochająca, z pasją poświęcająca się dla syna, matka Elżbiety – odległa, obca, nieznaną.

Pani Barykowa ukazana została w Baku, w końcowej fazie swojego życia. Coraz bardziej podupadała na zdrowiu, zamartwiając się o Cezarego i jego przyszłość. Jej mąż, ojciec Czarka, wysłany został na wojnę. Ona, pierwszy raz w życiu pozostawiona wyłącznie samej sobie, czuła się bezradna i opuszczona. Nie potrafiła upilnować zbuntowanego, nastoletniego syna, nie miała odwagi się mu przeciwstawić. Jego wybryki i nieustanne eskapady napawały ją lękiem o jego bezpieczeństwo. Jediną wadą Barykowej była jej wewnętrzna słabość i bierność. Zawsze we wszystkim wyręczał ją mąż. Po jego wyjeździe to ona została głową domu. Nie odpowiadała jej ta rola, gdyż nie była osobą nawykłą do rozkazywania. Wolą poddać się decyzjom Cezarego, który w miarę jak dorastał, stawał się coraz bardziej władczy i apodyktyczny. Matkę podtrzymywała na duchu jedynie miłość do jedynaka. Była gotowa poświęcić dla niego nawet własne zdrowie. Wielokilometrowe wyprawy po zboże czy mąkę nadszarpnęły w końcu jej już i tak wątłe siły.

Matkę Elżbiety możemy niewątpliwie określić jako przeciwieństwo matki Cezarego. Dla Elżbiety, która odwiedziła ją po latach niewidzenia, była praktycznie obcą osobą. Piękną, ale wyniosłą panią, z którą nie można nawiązać porozumienia. Nie była kobietą nawykłą do poświęceń, a już na pewno dla własnego dziecka. Oczekiwała, że to jej wszyscy składać będą hołdy. Nie można powiedzieć, że była z gruntu złą osobą. Po prostu życie nie nauczyło jej ani miłości, ani odpowiedzialności. A że odpowiadał jej taki stan rzeczy, nie dążyła do zmian. Matka Elżbiety dbała o siebie, w przeciwieństwie do matki Cezarego. Była zapewne samolubna, co pogłębiała jeszcze świadomość własnej urody. Stawianie dobra córki na pierwszym miejscu nie przyszło jej nawet na myśl.

Chociaż ich sytuacje były tak różne, myślę, że ani Elżbieta, ani Cezary nie znali tak naprawdę swoich matek. Elżbieta nie miała ku temu możliwości, a Cezary nie czuł takiej potrzeby. Elżbieta, wrażliwa z racji tego, że była kobietą, chciała w pewnym momencie swojego życia zbliżyć się do matki, ale została odepchnięta. Cezary zaś wciąż odrzucał matczyną miłość, a gdy dostrzegł i docenił ogrom jej poświęcenia, było już za późno.

Tak naprawdę nie wiemy, czy matka Elżbiety kochała swoją córkę. Natomiast matka Cezarego gotowa była oddać życie za syna. Kochała jedynaka miłością bezinteresowną, cierpliwie znosząc jego wybuchy złości i agresywne zachowania. Cezarego irytowała jej lękliwa, uległa postawa. Uważał matkę za zacofaną, bo nie podzielała jego politycznych przekonań. Często odczuwał do niej coś na kształt pogardy, raz ledwie powstrzymał się od podniesienia na nią ręki. Ale matka cierpliwie znosiła jego wybuchy, nie oczekując nic w zamian za swoje poświęcenie. Elżbietę wychowywała ciotka Kolichowska, która była najbliższą jej osobą. Elżbieta pogodziła się ze swoją sytuacją i nie oczekiwała od matki zupełnie nic. Cezary natomiast wychodził z założenia, że należy mu się wszystko. Miłość matki i jej oddanie często go jednak irytowały.

Matka zajmuje w sercu każdego dziecka niezwykle ważne miejsce. Gdy jej nie ma, pozostaje w sercu pewna pustka, której nic nie może do końca zappełnić. Często nie zdajemy sobie sprawy, w jakim stopniu matki kształtują nasze życie i jak wielki wpływ na nas mają lub odkrywamy to zbyt późno, jak np. Cezary Baryka. W „Przedwiośniu” i „Granicy” autorzy przedstawili matki w zupełnie inny sposób. Dla Barykowej Cezary był sensem życia, bezpieczna czuła się tylko wtedy, gdy była przy niej cała i zdrowy. Dla matki Elżbiety córka i jej narodziny stanowiły tylko epizod z odległej przeszłości.

Wypracowanie nr 4

Uwaga: zapis oryginalny.

Matka to temat podejmowany od wieków przez wielu artystów. Jak jest ukazana? Czy zawsze jako miła, pogodna, „dobra dusza”, całująca na do widzenia swoje dziecko? Otóż nie, dwie przeciwstawne kreacje matki w swych utworach zawarli Stefan Żeromski i Zofia Nalkowska. A oto charakterystyka dwóch, ale jakże odmiennych matek.

Stefan Żeromski w „Przedwiośniu” ukazuje rolę matki i jej wpływ na wychowanie syna Cezarego po wyjeździe jej męża na wojnę do Polski w obronie ojczyzny. Została wtedy sama z niedoroślą synem w Baku, gdzie sytuacja polityczna stawała się coraz bardziej niebezpieczna. Lada dzień mogła wybuchnąć rewolucja. Jadwiga Barykowa bardzo kochała swojego syna, troszczyła się o niego i żyła w ciągłym strachu o jego los. Chłopak jednak po wyjeździe ojca nie słuchał jej, wiódł niezależną życie, nie zwracając uwagi na matkę. Miał jednak dla niej szacunek i kochał ją na swój sposób. Ona, chociaż bardzo się starała, nie miała wpływu na syna, nie potrafiła go zmienić. Codziennie z niecierpliwością i niepokojem czekała na jego powrót. Bała się o niego za każdym razem, gdy wychodził z domu, a ona nie wiedziała, gdzie Cezary jest i co robi. Brakło jej sił, by wymóc na nim jakieś inne zachowania. Źle się czuła w Baku, gdy mąż wyjechał. Pragnęła wrócić do Polski, do ojczyzny. Tęsknota za krajem również osłabiała jej siły potrzebne do opieki nad niesfornym synem. Przed wyjazdem męża była w jego cieniu, teraz musiała podejmować decyzje, organizować życie syna i własne. Bardzo cierpiała wiedząc, że nie daje sobie rady, że wszystko ją przerasta. Spokój odzyskiwała w nocy, gdy widziała, że Cezary jest w domu i śpi spokojnie. Sama wtedy nie spała, w ciszy wpatrywała się w syna i zagłębiała się w marzeniach i wspomnieniach z lat wcześniejszych. Patrząc na syna zastanawiała się, co on tak naprawdę myśli i czuje. Bolała ją myśl, że osoba, która urodziła, wychowała, wszystko dla niej oddała, teraz ją lekceważy. Podczas rewolucji niejednokrotnie narażała swe życie dla syna, by nie był głodny. Niestety, Cezary był zaślepiony rewolucją i dopiero po śmierci matki zrozumiał, czym jest rewolucja, której zwolennicy zabrali martwej matce nawet obrączkę.

Zupełnie inny obraz matki przedstawia Zofia Nalkowska w „Granicy”. Pokazuje nam bezwzględna i okrutną matkę, oddającą swoje dziecko pod opiekę obcej kobiecie, ze względu na to, że dziecko przeszkadzałoby jej w podróżach i poznawaniu nowych mężczyzn. Elżbieta wychowywała się pod opieką pani Koliczowskiej, nigdy nie zaznała miłości matczynej. Gdy Elżbieta dorosła, jej matka przypominała sobie o niej. Elżbieta była już dorosłą i nie wymagała opieki ze strony matki. Wtedy też matka postanowiła zaprosić ją wraz z Zenonem do swej willi. Elżbieta była zadowolona z pobytu u matki, jednak czuła, że jest to dla niej obca osoba. Matka Elżbiety była elegancką damą lubującą się w bogactwach, jednak tak naprawdę nie była szczęśliwa. Zawsze była naburmuszona i zła., rzadko kiedy się uśmiechała, za to gdy kogoś obdarzyła uśmiechem, to wiele on znaczył. Nie dziecko i dom były dla niej najważniejsze, lecz uroda i pieniądze. Nigdy nie zaznała strachu o dziecko, bólu i cierpienia związanego z wychowaniem dziecka. Elżbieta bała się spotkania z matką, a gdy już do tego doszło, nie wiedziały o czym rozmawiać, lepsze było milczenie. Elżbieta, wspominając matkę, czuła do niej żal, wiedziała, że jej matka w głębi duszy jest niedobra. Nie potrafiła matce wybaczyć tych wszystkich lat pozbawionych czułości, opieki i oparcia ze strony tak bliskiej osoby, jaką zwykle jest matka.

Na podstawie tych utworów możemy zauważyć duże różnice w kreacji matki. Jedna jest troskliwa, kochająca, niedoceniana przez swoje dziecko, a druga jest wyrachowaną kobietą, dla której ważniejsze były luksusy i podróże niż własne dziecko. Pisarze przedstawiając tak różne postacie i ukazując nam relacje między dzieckiem i matką, mówią, jakie konsekwencje

mogą wynikać z zachowań dziecka względem matki i odwrotnie. Te postaci uczą nas, jak mamy wychowywać dzieci, a także jak my dzieci powinniśmy się zachowywać względem matek.

NAJCZĘŚCIEJ POPEŁNIANE BŁĘDY I ICH PRZYCZYNY

Przyczyną popełnianych błędów w zakresie treści była nieznajomość utworów, z których fragmenty dołączono do tematu. Obydwie powieści zostały wskazane w *Informatorze maturalnym* jako te, które będą podstawą zadania egzaminacyjnego. Temat został tak zredagowany, żeby można było sprawdzić znajomość całego utworu. Nieznający powieści maturzyści nie umieli podać poprawnie imienia i nazwiska bohaterów („Córka Kolichowskiej miała na imię Konsuela”), mylili relacje między bohaterami (Pani Kolichowska, matka Elżbiety; Zenon, syn pani Kolichowskiej;), mylili wątki wielu powieści i bohaterów („Baryka musiał wyjechać do pracy za granicę, pracował jako redaktor. .... Po pewnym czasie Baryka spotkał tam Elżbietę i oświadczył się.”; „Matka Judyma obawia się o śmierć swoją i swojego syna, natomiast matka Ewy nie odczuwa strachu przed śmiercią.”). Przykład wypracowania, którego autor nie zna całej powieści, ale czyta fragmenty i na ich podstawie usiłuje napisać pracę maturalną, publikujemy poniżej. **Jest to wypracowanie nr 5**

Rzadko, ale zdarzały się błędy wynikające z nieznajomości znaczeń słowa „kreacje”, użytego w temacie. Maturzysta ma obowiązek znać to słowo, tak jak ma obowiązek znać zjawisko wieloznaczności wyrazów (podobne zjawisko można zaobserwować, czytając rozwiązania zadań sprawdzających rozumienie czytanego tekstu, gdzie nieznajomość znaczeń słów powodowała błędną odpowiedź.). Nieczytający uczniowie znali tylko jedno znaczenie słowa „kreacja”¹ – „oryginalny, elegancki strój, zwłaszcza kobiecy, zakładany najczęściej na specjalne okazje”. Natomiast inne znaczenia, np.: „tworzenia czegoś, zwykle dzieła sztuki”(kreacja twórcza, artystyczna; kreacja świata fikcji); „wytwór pracy twórczej” („Zagłoba to znakomita kreacja literacka”) albo „sposób odtwarzania przez aktora jakiejś postaci w utworze scenicznym, filmie” („Otrzymał nagrodę za kreację drugoplanową”, „Słynął ze znakomitych kreacji Fredrowskich”), były im zupełnie obce. Stąd takie wypowiedzi w pracach, jak: „porównując kreacje matek można stwierdzić, że matka Cezarego Baryki miała skromną suknię, natomiast matka Elżbiety wytworną.”; „Pokrótce nawiązując do kreacji matek można dostrzec pewne różnice chociażby ze względów

---

¹ Uniwersalny Słownik Języka Polskiego, red. S. Dubisz, PWN, 2003

jakościowych ich ubrań.”; „Możemy się domyślić, że jeżeli siedzi sama w domu, ubrana jest w starą, przybrudzoną sukienkę z zawieszonym na szyi fartuchem”.

Na 0 punktów oceniane były również wypracowania, w których maturzysta pisał wszystko, co wie o utworze, ale bez związku ze wskazanym tematem oraz dołączonym do niego fragmentem. Informacje, które ma autor tego wypracowania o obu utworach, na pewno nie są efektem lektury powieści (**przykład nr 6**).

Na 0 punktów oceniano również wypracowania napisane w związku z dowolnie wybranymi przez maturzystę utworami, których nie było w arkuszu egzaminacyjnym. Zdarzały się prace napisane w związku z „Lalką”, „Ludźmi bezdomnymi” a nawet na temat wymyślony przez maturzystę, np. „Bajka o królowie Śnieżce”.

Wypracowanie nr 5 (na następnej stronie)

WYPRAWOWANIE

na temat nr .....².....

W doymym przypadku kobiety były matkami, nie za-
 waze do angu, i opiekuniami, ale dbały o własne dzieci...
 W dzisiejszych czasach bardzo łatwo można spotkać kobiety,
 takie jak pani Baryka. Były bardzo opiekuniami, matka,
 nawet można powiedzieć że opiekuniami, chciały by syn za-
 wsze był z nią, nie wychodził z domu. Pani Koliczowska
 jak wynika z fragmentu nie opiekowała się Elzeta,
 była dla niej dojrzała. Jedyną stroje i to jak wygląda
 było dla niej ważne; to wszystko dla mężczyzny w których
 zawsze czekała. Matka Adama była wspaniałą kobietą,
 będąca, przeważnie sama, jej mąż dużo wyjeżdżał i zo-
 stawiał na jej głowie wiele obowiązków, a także ich
 syna, który był strasznym wkursem i robił co chciał.
 Bardzo się bała o syna lecz ulgę znajdowała w
 ciggu noży gdy Adam spał, wiedziała wtedy że
 syn jest bezpieczny i że nie mu nie zagrozi. Pani
 Koliczowska była bardzo ładną, kobietą, ubierała
 się w dobre suknie w precyzyjnie do pani Baryki-
~~zaś~~ była mało dostojną kobietą, uważała nie to że
 nie zajmowała się sobą a starała się dobrze robić
 jak najlepsze dla syna. Dlatego też mało dbała o
 siebie jeżeli chodzi o stroje. Zauważając się o Adama
 dobięto jej wszystko, jednak pani Koliczowska była
 jak najbardziej dbała o co z córką, Ela, się dawała.

Elżbieta ~~musze~~ była przy swojej ~~matce~~ ^{zawsze} rozpiętej i
pamięć matce, one nigdy się nie uśmiechała. Elżbieta
myślała o niej jako o tej matce tylko dlatego, że ta
była bardzo samolubna, zapiekana w sobie, nie widła-
ła nikogo poza sobą. Matka Benki ~~nie odwrót~~ wprost
przeciwne myśleni była liggle przy nim, czy nie um
nie jest czy jeszcze żyje. Nie może spęć i prz to
poprostu w bezsenność. ~~At Adam~~ Pani Kolicowska była
kobieta, bardzo nerwową, niecierpliwą, bardzo. Męża
nie miała dlatego to była osobą dla Elżbiety.

Autor powyższego wypracowania nie przeczytał ani „Granicy”, ani „Przedwiośnia”. Dlatego w jego wypracowaniu pani Kolicowska jest matką Elżbiety i nigdy jej nie pielęgnowała w chorobie, dbała głównie o swoją urodę. Ponieważ nie przeczytał „Przedwiośnia”, bohater tej powieści w wypracowaniu na imię ma Adam, a jego ojciec często wyjeżdżał i tym samym zrzucał na matkę wszystkie obowiązki.

Wypracowanie nr 6 (na następnej stronie)

WYPRACOWANIE

na temat nr .....2.....

Analizując fragmenty "Przedwiośnie i Granicy",
porównaj koncepcje matki. Określ wzajemne
relacje między matką i dzieckiem,
wykomentujcie takie zjawiska utworów.

Pamięść Zofii Nałkowskiej "Granice"
jest drugim dojrzałym, różnym, bogatym.
O różności problematyki utworu świadczą
różne ujęcia tytułu. Odmianą są on
bezwzględnie i w pełni tytułowo sprzeczności
i postać. W pamięci dostrzegamy najpotężniejszą
"granice" odrębne od siebie dwie postacie.
W pamięci Nałkowskiej najwyraźniej widome
granice odrębne płaszczyzny społecznej i
określane: ludzi ubogich i bogatych
tytuł "z podziemi" od robotnika p.
Kotłowski, śmiała faktura od
Wokreślenie ziemskości, Justyna od
Zemnie itp. Autorka utworu bezwzględnie
kochała, pierwszy przedmiotem drogi
do tej katastrofy. Natomiast w utworze
"Przedwiośnie" "Stefanie z nami" ego
Tępa zjawie w "Nawias" a jego stworzenie

następuje od śniadania do obiadu i kolacji
 przypominam do śniadania wstępując Arkadiusz w
 Soplicowie. Tam takie celebrowanie się paritli
 a czas między nimi wypełniają przejeżdżenie
 spaceru, spotkanie towarzyskie. Jedzenie to
 cały rytuał i, jak się wydaje, główny cel
 życia. Łopie Naitkorte podejmuje robotnicze
 Jeremie Ziombrowina, uciekając do jego
 przyjaciółstwa. Cały czas konfrontuje jego
 słone umiarkowanie o robocie z jego upraniem.
 Okazuje się że wyobrażenia kaktetera o robocie
 są wiótkie i nietrafne. Życie tak długie jak
 on sam. Jeremie odtrącał swoje obrażenia
 z ludźmi, mitami, reżimem swojej tożsamości,
 przekraczał granicę umiarkowania i nie mógł pozwolić
 sobie na wyrażenie się po jego śmiechu
 paratka po nim jego prawnik i był wydziałem
 kandydatury wstępując i prezydentem
 miasta, który został strażnikiem do robotników.
 § Stefan Żeromski w „Przedświatach”
 napisał, jak Cenzor Bazyli kochał swój
 kraj, jest z nim w związku emocjonalnym
 bo wieknie się teknie z nim w sobie
 kłótni, bardzo kochał i był bardzo do niego
 przywiązany, jak z innymi em. Półki

na utwarku umierai quic. On sam gdy
 polsce rozmarato bnie dle nie bnie dle
 pamosci jej broni. Mitosi so polki
 przepiame, by ~~to~~ nie doszedlyta wojny
 danyej, mnye ajicie a danyej nę w
 mimm bnie dle pnie s mimm dle dle
 nędy, k miedie. Sank ajicie z danyej
 mimm dle dle z Szymonem Gypowem
 i kolega, studentem pnie s, Antoniem Lubkiem.
 Moim zdaniem leny Bogta byt
 bnie dle dle w mimm dle
 wiedzai o tym se amie bnie dle
 mimm dle po prostu nie wiedzai
 bez niej bnie dle i mimm dle
 mimm dle w utwarku Jofii Nat bnie dle
 p bnie dle podobnie ale bnie dle tam
 wiedzai mimm dle

Autor wyżej przedstawionej pracy również nie czytał żadnej powieści. Napisał wszystko, co wiedział o w/w utworach ze słyszenia lub z bryków, nie z lektury własnej. Tekst wypracowania nie ma nic wspólnego z tematem, który uczeń wybrał.

Niedawno w jednym z wywiadów zostało powiedziane: „przecież tak naprawdę, żeby ją [maturę] zdać, trzeba tylko umieć czytać. Jest tak: uczeń dostaje na maturze fragment „Granicy” Nałkowskiej i fragment „Przedwiośnia” Żeromskiego. Tu jest postać matki i tu. I zadanie: porównaj kreację tych postaci. Wystarczy przeczytać to i to”. No właśnie! Trzeba przeczytać! Ale kto nie czyta nic, nie umie przeczytać. I jeszcze trzeba porównać kreacje. Tylko – co to są te kreacje? Jeśli się nie czyta, nie umie się przeczytać tekstu podanego na egzaminie, a wypracowania wyglądają tak, jak te powyżej!

Nieczytający uczniowie nie mają również świadomości, co to znaczy „tekst własny” napisany w związku z tekstem literackim. Przystępujący do egzaminu maturalnego młody człowiek nie jest proszony ani o przeróbki, ani o dopowiedzenia, ani o przetwarzanie tekstu literackiego, proszony jest o przedstawienie sposobu rozumienia utworu i wykazanie się znajomością tekstu. Tę świadomość ucznia należy budować od początku nauki w szkole.

OCENIANIE

Zasady oceniania zadań egzaminacyjnych ogłoszone zostały w „Informatorze maturalnym od 2005 roku. Język polski.”.

Za wypracowanie na poziomie podstawowym można przyznać 50 punktów; połowę za treść, połowę za sposób jej wyrażenia, czyli język i styl, kompozycję wypowiedzi, zapis, czyli ortografię i interpunkcję. Ponadto maturzysta może uzyskać dodatkowe punkty spoza puli oceny za tzw. szczególne walory pracy. Przyznaje się je wtedy, gdy w pracy pojawiły się konstatacje wynikające z erudycji piszącego i były one funkcjonalne wobec tematu. Szczególnym walorem może być również oryginalna kompozycja pracy, nieszablonowe ujęcie tematu, wyjątkowo piękna, bogata polszczyzna. Suma punktów uzyskanych za wypracowanie nie może jednak przekroczyć 50.

Proporcje punktów przyznanych za wypracowanie są następujące:

rozwinięcie tematu	–	25 punktów = 50%
kompozycja	–	5 punktów = 10%
styl	–	5 punktów = 10%
język	–	12 punktów = 24%
<u>zapis</u>		<u>3 punkty = 6%</u>
Razem	–	50 punktów = 100%

W ocenianiu wypracowania maturalnego stosowano kryteria opublikowane w informatorze maturalnym. W cytowanej poniżej decyzji, dyrektor CKE przedstawił wykładnię obowiązującego od 2004 roku rozporządzenia, ujednociając w całym kraju zasady stosowania kryteriów oceniania.

Decyzja Dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej z dnia 10 maja 2006 roku w sprawie postępowania w przypadku wypracowania maturalnego z języka polskiego zawierającego kardynalne błędy rzeczowe

Na podstawie:

art. 9a Ustawy o systemie oświaty;

§ 82. ust. 3 i 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (DzU z 2004 r. nr 199, poz. 2046 oraz z 2005 r. nr 74, poz. 649, nr 108, poz. 905 i nr 218, poz. 1840),

podejmując decyzję o sposobie postępowania w przypadku wypracowania maturalnego z języka polskiego zawierającego kardynalne błędy rzeczowe:

- a. jeżeli egzaminator stwierdzi, że wypracowanie maturzysty zawiera błędy rzeczowe, które ewidentnie dowodzą, że autor wypracowania nie zna tekstu literackiego, o którym pisze, powinien pracę skierować do Przewodniczącego Zespołu Egzaminatorów jako niezgodną z definicją przedstawioną w rozporządzeniu ministra.
- b. Przewodniczący Zespołu Egzaminatorów kieruje pracę do koordynatora OKE, który – po konsultacji z ekspertem z CKE – podejmuje decyzję o ocenie wypracowania.

Wyjaśnienie

§ 82. pkt 3 i 4 mówi, że egzamin pisemny z języka polskiego w części drugiej poziomu podstawowego i na poziomie rozszerzonym polega na „napisaniu tekstu własnego związanego z tekstem literackim, zawartym w arkuszu egzaminacyjnym”. Jeżeli maturzysta pisze o „tej Kordianie, która nie mogła się porozumieć z mężem”, to zapewne jest to inny, być może dopiero powstający utwór, ale na pewno nie ten, którego fragmenty zamieszczono w arkuszu.

POZIOM ROZSZERZONY

Za rozwiązanie zadań z poziomu rozszerzonego zdający mógł uzyskać 50 punktów (10 za część 1, czyli rozumienie czytanego tekstu, 40 za część 2., czyli napisanie tekstu własnego).

Część 1.

Zadanie sprawdzające rozumienie czytanego tekstu wymagało przeczytania tekstu nieliterackiego (około 1000 słów) oraz udzielenia odpowiedzi na 10 pytań, sprawdzających jego rozumienie na poziomie znaczeń, związków między elementami znaczeń, funkcjonalności języka i stylu, kompozycji oraz komunikacji. Maturzyści otrzymali fragment tekstu *Dziennikarstwo – zawód czy wyzwanie?* (z tomu *Dziennikarstwo i świat mediów*). autorstwa Profesor Teresy Sasińskiej-Klas. Był to taki typ tekstu, z którym maturzysta przystępujący do egzaminu na poziomie rozszerzonym spotka się po wakacjach jako student nie tylko dziennikarstwa, ale również innych kierunków humanistycznych.

Zadanie to sprawdzało umiejętności wskazane w drugim obszarze standardów wymagań egzaminacyjnych, czyli „Korzystanie z informacji”. [patrz *Informator maturalny / od 2005 roku. / Język polski*. Warszawa 2003]

W części 1. egzaminu zadania sprawdzające rozumienie przeczytanego tekstu były tak sformułowane, aby maturzysta wykazał się umiejętnością przetwarzania zdobytych w wyniku lektury wiadomości. Poszczególne zadania oceniane były oddzielnie. Liczba punktów możliwych do uzyskania za każde pytanie była umieszczona obok pytania. Egzaminatorzy uwzględniali każdą odpowiedź świadczącą o rozumieniu przeczytanego tekstu.

Za część 1. można było uzyskać 10 punktów.

Poniżej przedstawiamy omówienie zadań, ze szczególnym uwzględnieniem tych, o które w korespondencji internetowej maturzyści pytali najczęściej, ponieważ w ich przypadku możliwych było kilka poprawnych rozwiązań (np. wymienienie cech społeczeństwa informacyjnego, podanie synonimu do wskazanego wyrazu).

Zadanie 1. (1 pkt)

Poprzedzające tekst motto pełni przede wszystkim funkcję

- świadomie wprowadzonej wskazówki.
- podpowiedzi sugerującej sposób interpretacji tekstu.
- oryginalnego, paradoksalnego wstępu.
- prologu wprowadzającego podstawowe informacje.

Sprawdzane umiejętności: Rozpoznawanie zasady kompozycji tekstu.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,72 – łatwe
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: C
Najczęściej powtarzające się błędy: D
Komentarz: To zadanie nie sprawiło większych trudności. Zdający mylili wstęp i prolog, nie rozumieli ich funkcji w kompozycji tekstu.

Zdanie 2. (1 pkt)

Nazwij styl, którym napisano tekst.

Podaj trzy cechy stylu, uzasadniające odpowiedź.

Sprawdzane umiejętności: Rozpoznawanie cech stylu tekstu.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,14 – trudne
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Np.: „Styl naukowy. Uzasadnienie: zawiera słownictwo specjalistyczne, autorka odwołuje się do naukowych źródeł (przypisy), w tekście dominują rozbudowane zdania złożone”.
Najczęściej powtarzające się błędy: Brak określenia rozpoznanego stylu. Niepoprawne określenie rozpoznanego stylu. Niepoprawne rozpoznanie stylu, np.: „Styl parenetyczny (!)”, „esej filozoficzny”, „rozprawka”, „styl formalny”, „styl autorski”, „styl informacyjny”, „styl nieformalny”, „styl artykułu”, „Styl felietonowy”, „styl dokumentalny”, „styl wolny”, „styl inteligentny”, „styl intymny”, „styl urzędowy”, „styl wysoki”. Wymienianie przypadkowych, niepoprawnych cech stylu: „język potoczny, dużo pytań, brak nawiązania kontaktu z czytelnikiem”, „wyjaśnienie danego pojęcia, umiarkowana forma, posługiwanie się prostym językiem”, „zadawanie pytań i udzielanie odpowiedzi”, „wyszukane słowa, język klasyczny, nie zawiera badań naukowych”, „pytania retoryczne, tekst ciągły, dużo środków stylistycznych”.
Komentarz: To zadanie sprawiło kłopot tym maturzystom, którzy nie znają stylów funkcjonalnych. Jeśli potrafią je rozpoznać, to nie umieją podać ich charakterystycznych cech językowych. Jako poprawną uznawano również następującą odpowiedź: „Styl publicystyczny – naukowy. Uzasadnienie: autorka tekstu kładzie nacisk na informatywną funkcję tekstu, starając się skupić na faktach bądź wyciągając logiczne wnioski na nich oparte. Brak środków stylistycznych charakterystycznych dla literatury pięknej, fragmenty tekstu zaczerpnięte z literatury fachowej”. Odpowiedź ta dowodzi, że maturzysta potrafi scharakteryzować styl, jakim napisany jest tekst.

Zadanie 3. (1 pkt)

W zdaniu kończącym akapit 10. pojawia się określenie: „zdepersonalizowane formy przekazywania informacji”. Podkreślony wyraz zastąp synonimem.

Sprawdzane umiejętności: Określanie znaczenia słów na podstawie kontekstu, w którym wystąpiły.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,65 – umiarkowanie trudne
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Np.: „Nieosobowy”, „bezosobowy”, „anonimowy”, „odczłowieczony”, „pozbawiony cech osobowych”, „uogólnione”, „odnoszące się do całości”, „mechaniczne”, „odosobnione”, „pozbawione osobowości”, „bezpłciowe”, „komputerowe”, „uczłowieczone”, „skierowane do ogółu”.
Najczęściej powtarzające się błędy: Np.: „Słowo zdepersonalizowane można zastąpić słowem: subiektywne”. „Formy radiowe”, „cyfrowe”, „społeczne”, „zdegradowane”, „bezpośrednie”
Komentarz: Nieznajomość znaczenia słowa „zdepersonalizowane”. Nieumiejętność znalezienia synonimu. Odpowiedź wymagała wiedzy językowej – nie tylko rozumienia słów „persona”, „personalizować” (bogatego zasobu leksykalnego), ale także znaczenia przedrostków „de” i „z” oraz ich funkcji w budowie wyrazów (znajomości norm gramatycznych).

Zadanie 4. (1 pkt)

W zakończeniu akapitu 3. autorka mówi o dwóch podejściach do dziennikarstwa. Sformułuj różnicę między nimi.

Sprawdzane umiejętności: Odczytywanie sensu akapitu.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,92 – bardzo łatwe
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Np.: „Pierwsze podejście zakłada, że celem dziennikarstwa jest burzenie ładu i wprowadzanie zmian, zaś drugie uznaje, że dziennikarstwo pomaga utrzymać już istniejący ład oraz wartości.”
Najczęściej powtarzające się błędy: Częściowa odpowiedź – opisanie tylko jednego podejścia. Odpowiedź ogólna, niezgodna z tekstem, np.: „pozytywne i negatywne”.
Komentarz: Zdający na ogół poprawnie zrealizowali polecenie. Nieliczne błędne odpowiedzi wynikały być może z nieuważnej lektury tekstu.

Zadanie 5. (1 pkt)

„A zatem czym jest dzisiaj dziennikarstwo? Zawodem czy powołaniem, misją czy rzemiosłem?” Odpowiedź na pytanie uzasadnij dwoma wskazanymi w tekście argumentami.

Sprawdzane umiejętności: Rozumienie toku argumentacyjnego w tekście; rozumienie głównej myśli tekstu.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,73 – łatwe
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Np.: „Autorka twierdzi, że zawodem, ponieważ wymaga odpowiedniego przygotowania, profesjonalizmu, poszerzania wiedzy, przygotowania intelektualnego”.

Najczęściej powtarzające się błędy: Np.: „Jest zawodem i misją”. „Jest zawodem i powołaniem”.
Komentarz: Powierzchnowa lektura tekstu powodowała, że część maturzystów nie dostrzegła, że autorka artykułu wskazała jednoznaczną odpowiedź. Niektórzy maturzyści odwoływali się do własnych doświadczeń i formułowali swoje opinie na temat dziennikarstwa, nie zwracali uwagi na polecenie, w którym wyraźnie zaznaczono, że odpowiedzi na postawione pytanie należy szukać w czytany tekście.

Zadanie 6. (1 pkt)

Na podstawie akapitów 10. i 11. wymień cechy społeczeństwa informacyjnego.

Sprawdzane umiejętności: Odczytywanie sensu kilku akapitów.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,66 – umiarkowanie trudne
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Np.: „Przekaz „z ust do ust” zastąpiły media masowe; przeciętnemu człowiekowi przestały wystarczać informacje z jego najbliższego otoczenia, wskazuje na to to, że sposób przekazywania informacji bardzo się zmienił.” Najczęściej maturzyści udzielali odpowiedzi, której istotą było wskazanie na np. odchodzenie od zdobywania informacji „z ust do ust”, zaufanie do mediów; wyobrażenie świata zgodne z subiektywnie przykrojoną informacją, spostrzeżenie, że informacja jest towarem (produktem) i staje się obiektem sprzedaży.
Najczęściej powtarzające się błędy: Np.: „Przetwarzają dane i przekazują je społeczeństwu”; „Praca redakcyjna i techniczna rozdzielone”; „Dziennikarze pragną przekazywać informacje; dziennikarz wie, jaki artykuł (!) przyciągnie odbiorcę”.
Komentarz: Piszący wskazywali cechy zawodu dziennikarza lub informacji, a nie społeczeństwa informacyjnego. Maturzyści często opisywali czynności dziennikarskie.

Zadanie 7. (1 pkt)

Wyjaśnij, dlaczego prestiż zawodu dziennikarza nie jest wartością stałą.

Sprawdzane umiejętności: Rozumienie sensu grupy akapitów, umiejętność wnioskowania.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,76 – łatwe
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Np.: „Ponieważ dziennikarze w zależności od podejmowanych działań i przyjmowanych postaw mogą zyskiwać lub tracić zaufanie społeczne”.
Najczęściej powtarzające się błędy: „Prestiż zawodu dziennikarza zmienia się, gdyż zmianie ulega świat, w którym żyjemy, a pozycja dziennikarza jest uzależniona od wydarzeń, faktów historycznych, które mają różny wydźwięk.”
Komentarz: Niepoprawna odpowiedź wynikała z nieumiejętności połączenia informacji z kilku akapitów. Konsekwencją było niewłaściwe formułowanie odpowiedzi, która pokazuje, że piszący nie dostrzegli, że autorka mówi o postawach dziennikarzy wobec czynników zewnętrznych jako podstawie budowania prestiżu zawodowego.

Zadanie 8. (1 pkt)

Jaką funkcję w tekście pełnią pojawiające się w nim pytania?

Sprawdzane umiejętności: Rozumienie funkcji środków językowych w tekście.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,76 – łatwe
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Np.: „Pełnią funkcję impresywną, ponieważ nakłaniają czytelnika do zastanowienia się nad problemem.” „Mają znaczenie dla kompozycji wypowiedzi.”
Najczęściej powtarzające się błędy: Odpowiedzi niepoprawne, często też nielogiczne, np.: „Pytania pełnią funkcję hipotezy”. „Pełnią rolę pytań retorycznych, na które odpowiedzi szukamy w samych sobie”. „Dzięki umieszczonym pytaniom odnajdujemy do nich odpowiedź”.
Komentarz: Poprawna jest zarówno ta odpowiedź, której autor zwrócił uwagę na funkcję stylistyczną, jak i ta, w której podkreślono funkcję kompozycyjną. Wystarczyło wymienić tylko jedną.

Zadanie 9. (1 pkt)

W akapicie 1. pojawia się wzmianka o „coraz lepiej przykrojonych informacjach”. Wskaż akapit, w którym proces „przykrawania informacji” został zilustrowany.

Sprawdzane umiejętności: Dostrzeganie związku między akapitami.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,88 – łatwe
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Akapit 11.
Najczęściej powtarzające się błędy: Błędne wskazanie właściwego akapitu zdarzało się niezwykle rzadko.
Komentarz: Z tym pytaniem maturzyści nie mieli kłopotów.

Zadanie 10. (1 pkt)

Wymień dwie wskazane przez autorkę tekstu różnice między dziennikarstwem dawnym a współczesnym.

Sprawdzane umiejętności: Rozumienie sensu kilku akapitów.
Wskaźnik łatwości zadania: 0,69 – umiarkowanie trudne
Typowe poprawne odpowiedzi zdających: Np.: „Dawniej praca dziennikarza łączyła zdobywanie informacji, zredagowanie i drukowanie, obecnie te czynności uległy rozdzieleniu. Ponadto dziennikarze jedynie opisywali działania władz, życie publiczne, itp. Obecnie uważani są za ludzi którzy kwestionują istniejący porządek, oceniają władzę.”
Najczęściej powtarzające się błędy: Np.: „Oddzielenie przy powstawaniu gazety pracy technicznej od pracy w redakcji – dawniej praca ta była połączona. Sposób przekazywania informacji jest obecnie masowy, często nieosobowy, dawniej przekaz był „od ludzi do ludzi”.
Komentarz: Piszący mylili cechy zawodu dziennikarza z cechami społeczeństwa informacyjnego. Często formułowali odpowiedź na podstawie własnych doświadczeń, a nie na podstawie informacji zawartych w tekście. Ponadto udzielali odpowiedzi niepełnych lub zbyt ogólnych.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na wyraźną zmianę stopnia trudności testu sprawdzającego rozumienie czytanego tekstu w porównaniu z testem rozwiązywanym na poziomie podstawowym. Porównywalny jest stopień trudności samego przekazu, w jednym i drugim wypadku jest to tekst wykładu akademickiego (wygłoszonego i napisanego), jeden i drugi tekst podejmuje problem o charakterze społecznym. O ile jednak test na poziomie podstawowym sprawdzał przede wszystkim odczytanie warstwy znaczeń (maturzysta ma za zadanie cytować fragmenty wywodu, wybierać poprawną odpowiedź z kilku przytoczonych, wymieniać cechy i funkcje), o tyle w teście na poziomie rozszerzonym ma: wyjaśniać, wymieniać, odpowiadać na pytanie i uzasadniać swoją odpowiedź. Ponadto trzeba podkreślić, że test sprawdza umiejętność analizy i przetwarzania informacji podanych w tekście.

Część 2.

Zawierała teksty literackie i dwa tematy do wyboru zredagowane w odniesieniu do tych tekstów. Podstawą obu zadań były utwory literackie napisane w znanej uczniom konwencji i podejmujące problemy omawiane w toku nauki szkolnej. Część tekstów pochodziła spoza szkolnej listy lektur.

Do egzaminu na poziomie rozszerzonym przystępowali maturzyści przygotowani do samodzielnego odbioru tekstu literackiego, dysponujący nie tylko umiejętnością całościowego analizowania tekstu, ale także wiedzą z teorii literatury oraz sprawnością w funkcjonalnym jej stosowaniu.

Oba zadania z poziomu rozszerzonego wymagały od zdającego analizy utworu nie tylko na poziomie idei, ale także na poziomie ukształtowania wypowiedzi artystycznej.

W tej części egzaminu sprawdzano umiejętności wskazane w drugim i trzecim obszarze standardów wymagań egzaminacyjnych, czyli „Korzystanie z informacji” i „Tworzenie informacji” [patrz. *Informator maturalny od 2005 roku. Język polski*. Warszawa 2003].

Za rozwiązanie zadania z poziomu rozszerzonego zdający mógł uzyskać 40 punktów.

Temat 1. Dwa obrazy prowincji. Porównaj sposoby ich kreacji w podanych fragmentach *Pani Bovary* Gustawa Flauberta i *Republiki marzeń* Brunona Schulza.

Temat został zredagowany w związku z dwoma fragmentami prozy o dwóch odmiennych poetykach. W formułę tematu został wpisany cel – sprawdzenie umiejętności

rozpoznawania i opisywania konwencji literackich. Od maturzysty wymagano, aby – opisując obrazy prowincji wykreowane przez Flauberta i Schulza – określił cechy konwencji artystycznych, w jakich owe obrazy zostały stworzone. Realizacja tego tematu zobowiązywała do wnikliwego oglądu obu tekstów z punktu widzenia ich artystycznego ukształtowania. Temat nie narzucał kompozycji wypowiedzi. Choć równoległe porównywanie tekstów według określonych przez maturzystę kryteriów wskazuje na większą świadomość procedur analitycznych i sprawność w ich stosowaniu, to przeanalizowanie podanych tekstów po kolei, a następnie podsumowanie spostrzeżeń wynikających z analizy tekstów także uznawane było za poprawne pod względem kompozycyjnym.

Temat 2. Obraz małej ojczyzny w początkowym fragmencie poematu Tomasza Różyckiego² *Dwanaście stacji*. Jaką rolę odgrywają w tym tekście nawiązania do *Pana Tadeusza*?

Temat drugi sprawdzał nie tylko umiejętność samodzielnego odbioru tekstu literackiego nieomawianego w toku nauki szkolnej, ale także znajomość kanonicznego dzieła, jakim jest *Pan Tadeusz*. W formułę tematu wpisana została interpretacja utworu podanego w kontekście utworu znanego z lekcji. Od maturzysty wymagano, aby z początkowego fragmentu poematu Różyckiego odczytał wykreowany przez autora obraz małej ojczyzny, następnie odnalazł w tekście nawiązania do *Pana Tadeusza* i określił ich rolę w poemacie współczesnego poety.

W maju tego roku po raz pierwszy maturzyści, którzy wybrali egzamin na poziomie rozszerzonym, rozwiązywali zadania tylko z jednego arkusza (nie musieli zdawać najpierw egzaminu na poziomie podstawowym). Z tego powodu egzamin na poziomie rozszerzonym był skonstruowany w taki sposób, by jego zakres rozszerzony częściowo pokrywał się z zakresem podstawowym i jednocześnie stwarzał abiturientom o większej kulturze humanistycznej możliwość zaprezentowania swej erudycji i warsztatu filologicznego.

Zadania zostały tak skonstruowane, aby sformułowane w podstawie programowej i standardach wymagań egzaminacyjnych zapisy pozwoliły na zachowanie właściwych relacji między wymaganiami z poziomu podstawowego i poziomu rozszerzonego, w proporcjach umożliwiających maturzyście uzyskanie wyniku, który zapewniał zdanie egzaminu.

---

² Tomasz Różycki (ur. 1970) – współczesny poeta i tłumacz; w 2004 r. otrzymał Nagrodę Kościelskich za *Dwanaście stacji*

Uwaga: kursywą wyróżniono cytaty z podstawy programowej

W podstawie programowej, w części poświęconej celom edukacyjnym na poziomie rozszerzonym napisano, że jest to m.in. *Kształtowanie tożsamości osobowej, narodowej i kulturowej oraz zdobywanie dojrzałości intelektualnej przejawiającej się w świadomym korzystaniu (...) z wiedzy o literaturze i kulturze w interpretacji dzieł literackich i w odbiorze tekstów kultury.*

Natomiast w części poświęconej zadaniom szkoły, czytamy, że szkoła zobowiązana jest do *Pomocy w rozwijaniu sztuki interpretacji w rozszerzonych kontekstach historyczno - literackich, teoretycznoliterackich, filozoficznych.*

Aby te cele zrealizować, niezbędne jest opanowanie przez ucznia umiejętności z poziomu podstawowego, które sprawdzano także na egzaminie maturalnym dla poziomu rozszerzonego

Temat **Obraz małej ojczyzny w początkowym fragmencie poematu Tomasza Różyckiego³ *Dwanaście stacji*. Jaką rolę odgrywają w tym tekście nawiązania do *Pana Tadeusza*?** został tak pomyślany, aby sprawdzić, w jakim stopniu maturzysta opanował sztukę samodzielnego interpretowania tekstu literackiego. Dany do interpretacji tekst ma bardzo duże wartości literackie [Nagroda Kościelskich w 2004 r.] napisany jest językiem współczesnym, czyli zrozumiałym dla maturzysty. Dołączenie go do tematu maturalnego pozwoliło sprawdzić, w jakim stopniu maturzysta został *Wprowadzony ... w dziedzictwo literackie i kulturowe, w tradycję narodową i dziedzictwo kulturowe krajów europejskich, w jakim stopniu skorzystał on z pomocy w rozpoznawaniu obecności tradycji we współczesnej kulturze, do czego zobowiązuje podstawa programowa dla poziomu podstawowego w części mówiącej o zadaniach szkoły. Ponadto szkoła (poziom podstawowy) powinna *Przybliżyć uczniowi literaturę współczesną* [poemat „Dwanaście stacji” jest utworem opublikowanym w XXI wieku] *i ukazać jej miejsce w dzisiejszej kulturze, czyli zrealizować zapis z poziomu podstawowego *Przygotowanie ucznia do świadomego i krytycznego odbioru dzieł kultury (także masowej).***

Podstawa programowa dla poziomu podstawowego, w rozdziale „tradycje literackie” zobowiązuje szkołę do zapoznania ucznia z *kontynuacjami* różnych wątków i tematów

---

³ Tomasz Różycki (ur. 1970) – współczesny poeta i tłumacz; w 2004 r. otrzymał Nagrodę Kościelskich za *Dwanaście stacji*

w literaturze oraz do rozpoznawania *nawiązań* do nich. W poemacie „Dwanaście stacji” autor nawiązuje do różnych wątków z literatury polskiej. Maturzysta wybierający powyższy temat został zobowiązany do rozpoznania nawiązań tylko do „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza, co pozwoliło sprawdzić, czy zna kanoniczne dzieło z poziomu podstawowego [Podstawa programowa dla poziomu podstawowego jako cel edukacyjny wskazuje *Poznanie dzieł literackich wchodzących w skład dziedzictwa polskiej, europejskiej i światowej kultury*] oraz czy umie wykorzystać swą wiedzę w interpretacji współczesnego utworu, do czego zobowiązują go zapisy z podstawy programowej (także dla poziomu podstawowego), z rozdziału „Odbiór dzieł sztuki”: *wyjaśnianie powiązań czytanych utworów z historią cywilizacji (zwłaszcza Polski i Europy); porównywanie utworów literackich (z różnych epok) o podobnych motywach*. Porównywanym motywem miał być wskazany w podstawie programowej (też poziom podstawowy) w rozdziale „Wartości, kategorie estetyczne i filozoficzne” motyw *ojczyzny i małej ojczyzny* [poemat „Dwanaście stacji” mówi o małej ojczyźnie.]

Aby napisać wypracowanie na powyższy temat, maturzysta musiał wykazać się umiejętnościami określonymi w podstawie programowej dla poziomu podstawowego, które brzmią:

- *umiejętność czytania ze zrozumieniem dzieł literackich*. – rozdz. „Czytanie”
- *stosowanie podstawowych pojęć z poetyki w analizie utworów literackich; pojmowanie działań analitycznych jako podstawy interpretacji; umiejętność przywołania właściwego kontekstu*, – rozdz. „Odbiór dzieł sztuki”
- *rozumienie tekstów o różnym stopniu komplikacji; odbiór znaczeń metaforycznych, rozpoznawanie aluzji literackich, toposów, symboli kulturowych*, – rozdz. „Odbiór dzieł sztuki”
- *odróżnianie spontanicznych i osobistych przeżyć literackich od ponadindywidualnych, utrwalonych w tradycji i krytyce kodów odbioru; rozumienie formacyjnych i terapeutycznych wartości czytanych dzieł dla pojedynczego czytelnika i wspólnoty pokoleniowej czy kulturowej*. – rozdz. „Odbiór dzieł sztuki”
- *sprawne posługiwanie się różnymi odmianami polszczyzny w odmianie pisanej (zwłaszcza ogólnej i fachowej) w zależności od sytuacji komunikacyjnej*, – rozdz. „Pisanie i redagowanie tekstów”

- *komponowanie dłuższych, spójnych wypowiedzi; analiza tematu, układanie planów i konspektów; nadawanie tytułów i śródtytułów*, – rozdz. „Pisanie i redagowanie tekstów”

oraz umiejętnościami określonymi w podstawie programowej dla poziomu rozszerzonego

- *stosowanie w analizach utworów literackich pojęć z poetyki historycznej*, – rozdz. „Odbiór dzieł sztuki”
- *rozpoznawanie znaków tradycji w kulturze współczesnej – w literaturze, filmie, teatrze*, – rozdz. „Odbiór dzieł sztuki”
- *odnajdywanie intertekstualnych powiązań w czytanych utworach*. – rozdz. „Odbiór dzieł sztuki”
- *dziedzictwo a tradycja literacka*, – rozdz. „Tradycje literackie”
- *intertekstualność*. – rozdz. „Tradycje literackie”
- *konteksty macierzyste utworu*. rozdz. „Proces historyczno – literacki”

Zgodnie z informacją zawartą w adresowanym głównie do uczniów i nauczycieli *Informatorze maturalnym / od 2005 roku / Język polski*. podstawą pracy maturzysty był tekst, którego nie omawiano na lekcji, ale który utrzymany był w znanej uczniowi konwencji. Maturzysta, zdobywający w trakcie nauki szkolnej wiedzę i umiejętności polonistyczne, pracujący razem ze swym nauczycielem według programu na poziomie podstawowym, musi poznać *konwencje literackie i typowe dla nich środki artystyczne* (rozdz. „Proces historyczno – literacki”).

Powyższa analiza wykazuje, że w **redakcji tematu zadbano o taką jego konstrukcję, by jego zakres rozszerzony w części pokrywał się z zakresem podstawowym.**

Temat: Dwa obrazy prowincji. Porównaj sposoby ich kreacji w podanych fragmentach *Pani Bovary Gustawa Flauberta i Republiki marzeń Brunona Schulza* sprawdzał warsztat filologiczny maturzysty, który chce studiować kierunki filologiczne. Stwarzał możliwość zaprezentowania wiedzy i umiejętności dobrze przygotowanemu uczniowi.

Zgodnie z podstawą programową nauczyciel zobowiązany jest do wyposażenia ucznia w umiejętność rozpoznawania konwencji literackich [*konwencje literackie i typowe dla nich środki artystyczne* – rozdz. „Proces historyczno – literacki”]. Nauczyciel realizuje to zobowiązanie omawiając z uczniami wskazane w podstawie programowej teksty literackie. Jeśli np. analizuje z uczniami „Lalkę” Bolesława Prusa [obowiązkowa

na poziomie podstawowym], to pokazuje uczniom również konwencję realistyczną i uczy jej rozpoznawania w innych tekstach literackich. Jeśli czyta z uczniami na lekcji poezję Bolesława Leśmiana [obowiązkowa na poziomie podstawowym], to zapoznaje z poetyką kracjonizmu i uczy jej rozpoznawania w innych utworach literackich. Uczniowie nauczeni według programu podstawowego powinni rozpoznać konwencję literacką, w jakiej napisany jest fragment wyjęty z powieści „Pani Bovary” Gustawa Flauberta oraz fragment z prozy Brunona Schulza, czyli powinni rozpoznać realizm i kracjonizm. Ale żeby opisać obie konwencje i porównać je, niezbędne są umiejętności wskazane w podstawie programowej na poziomie rozszerzonym, czyli *wskazywanie cech języka charakterystycznych dla danej epoki literackiej oraz epoki historycznej w czytanych utworach*, (rozdz. „Odbiór dzieł sztuki”) oraz *stosowanie w analizach utworów literackich pojęć z poetyki historycznej* (– rozdz. „Odbiór dzieł sztuki”).

Zredagowanie wypracowania maturalnego wymaga ponadto następujących umiejętności:

- *czytania ze zrozumieniem dzieł literackich*. – rozdz. „Czytanie”,
- *stosowania podstawowych pojęć z poetyki w analizie utworów literackich; pojmowanie działań analitycznych jako podstawy interpretacji; umiejętności przywołania właściwego kontekstu*, – rozdz. „Odbiór dzieł sztuki”,
- *rozumienia tekstów o różnym stopniu komplikacji; odbioru znaczeń metaforycznych, rozpoznawania aluzji literackich, toposów, symboli kulturowych*, – rozdz. „Odbiór dzieł sztuki”,
- *sprawnego posługiwania się różnymi odmianami polszczyzny w odmianie pisanej (zwłaszcza ogólnej i fachowej) w zależności od sytuacji komunikacyjnej*, – rozdz. „Pisanie i redagowanie tekstów”,
- *komponowania dłuższych, spójnych wypowiedzi; analizy tematu, układania planów i konspektów; nadawania tytułów i śródtytułów* – rozdz. „Pisanie i redagowanie tekstów”.

Z powyższej analizy wynika, że **konstrukcja zadania z języka polskiego stwarza abiturientom o większej kulturze humanistycznej możliwość zaprezentowania swej erudycji i warsztatu filologicznego.**

Podstawa programowa to nie tylko tytuły utworów. Kanon lektur nie jest tylko celem, jest także środkiem, pozwalającym na wyposażenie ucznia w umiejętności uniwersalne, niezbędne w życiu.

Należy podkreślić jeszcze jedną kwestię, tę mianowicie, że formuła tematu na poziomie rozszerzonym, stwarzając możliwość zaprezentowania erudycji i warsztatu filologicznego, wymaga jednocześnie precyzji wypowiedzi i nie pozwala na bełkot oraz pustosłowie, którym czasami epatowali uczniowie, uznając, że mówić o literaturze można cokolwiek, byle dużo. Formuła egzaminu maturalnego zmusza do rewizji tego poglądu zarówno nauczycieli, a przede wszystkim uczniów i ich rodziców.

Wskaźnik łatwości wypracowania na poziomie rozszerzonym wynosił 0,59. Zadanie polegające na stworzeniu tekstu własnego było więc umiarkowanie trudne.

PRZYKŁADOWE WYPRACOWANIA

Temat 1. Dwa obrazy prowincji. Porównaj sposoby ich kreacji w podanych fragmentach *Pani Bovary* Gustawa Flauberta i *Republiki marzeń* Brunona Schulza.

Autorzy poniżej prezentowanych interpretacji porównawczych różnie wykonali postawione przed nimi zadanie. W wypracowaniu nr 7 mamy do czynienia z ujęciem całościowym. Autor porównuje utwory poprzez kolejne poziomy znaczeń i poziomy organizacji językowej, aby odczytać sens interpretowanych tekstów.

Wypracowanie nr 7

Uwaga: pisownia, usterki składniowe i stylistyczne – oryginalne.

Prowincje, w przedstawionych fragmentach tekstów, są wykreowane w różny od siebie sposób. Bruno Schulz, przedstawiciel dwudziestolecia międzywojennego, tworzy świat magiczny, oniryczny, natomiast Gustaw Flaubert buduje przestrzeń realistyczną. W obu tekstach pojawia się problem obecności świata natury w życiu człowieka.

Yonville z powieści Flauberta jest osiedlem martwym, pozbawionym charakteru, autor stara się podkreślić, że miejsce to nie wyróżnia się niczym szczególnym, używa negatywnie nacechowanych epitetów („mizerna”, „bezwartościowa”), wydobywa brzydotę tego miejsca. Podobnie jak w opowiadaniu Schulza, Flaubert opisuje miejsce odseparowane od świata, miasteczko „ciąży ku rzece” jakby celowo chciało się odgrodzić, zasnąć i wykluczyć z życia (autor zastosował tutaj personifikację, wbrew swoim słowom, nadaje w ten sposób miejscu jakiś charakter, ale jest on flegmatyczny, leniwy). Odseparowanie prowincji u Schulza jest nacechowane zupełnie inaczej, bo pozytywnie. Miasto jest „jedyne na świecie”, wyróżnione, niezwykle, odgrozione od szarej rzeczywistości. Trochę inaczej niż u Flauberta, kraina ta jest animizowana, nadano jej cechy zwierzęcia, które dyszy, wygrzewa się na słońcu, wydostaje się spod władzy człowieka. W opowiadaniu Schulza prowincja składa się prawie wyłącznie z elementów stworzonych przez naturę, to ona tutaj dominuje: wszystko jest zarośnięte przez chwasty, łopuchy, pokrzywy, dzikie zielsko. Przestrzeń ta podobna jest do ogrodu z innego

opowiadania Schulza, pt. „Pan”. Rośliny mają tutaj władzę totalitarną, niezmierną, zagrażają temu, co pochodzi od człowieka – pożerają hodowlane kwiaty, zarastają domy i stodoły. Poeta oddaje ten stan, stosując hiperbole. We fragmencie autorstwa Flauberta widzimy, że to człowiek sprawuje tutaj nadrzędną władzę. Owszem, można zauważyć nagromadzenie elementów przestrzeni, tak jak u Schulza, ale są to elementy ze świata ludzi.: wozownie, tłoczarnie, destylarnie, domy. Przyroda jest wyparta, zdominowana przez człowieka (mizerna grusza bywa rozpięta na ścianie) i być może miejsce to jest tak pozbawione charakteru!

Przestrzeń u Schulza tworzy zwarty „mikrokosmos”, natomiast prowincja opisana przez Flauberta jest miejscem przejściowym, bez akcentu i bez charakteru, na pograniczu Normandii, Pikardii i Île-de-France, krzyżuje się tu wiele dróg, niektóre się urywają, to miejsce niedookreślone. Budują je elementy należące do różnych przestrzeni: merostwo jest w stylu greckiej świątyni, w niektórych miejscach nagromadzone są domy, w innych – puste pastwiska; przestrzeń jest niejednolita. Inaczej jest u Schulza – chaos jest tylko pozorny – „tu nie dzieje się nic na darmo, nic nie zdarza się bez głębokiego sensu i bez premedytacji”. U Flauberta miasto osuwa się w stronę rzeki, natomiast u Schulza jest bardzo mocno zakorzeniane. I tak jak u Flauberta Yonville jest miejscem przejściowym, prowadzącym do innych przestrzeni, „poczekalnia”, tak kraina ukazana nam przez Schulza jest w pewnym sensie centrum świata, na zewnątrz zaś jest ona osobnym światem, niezależnym bytem, reszta stanowi kosmos. Prowincja u Schulza jest zawsze symbolem przestrzeni jego dzieciństwa, dlatego jest tak bogata, niezależna, magiczna, kreowana w konwencji onirycznej. Pisarz sam często mówi, że starał się stworzyć „palimpsest”, w którym obrazy nakładają się na siebie i tworzą nową jakość. To dlatego prowincja jest tutaj centrum świata, a opuszczenie jej zdaje się narratorowi niemożliwe i wiąże się z niezależnieniem. Prowincja nie jest więc dla Schulza miejscem wolnym, mimo bogactwa i rozpasania natury odnajdujemy tutaj porządek, ograniczenia. Narrator potrzebuje wolności i przestrzeni z zewnątrz, aby budować wymarzony świat.

We fragmencie prozy Flauberta prowincja jest symbolem zastoju – ludzie upierają się przy pastwiskach, choć nie ma z nich zysku, embriony aptekarza psują się w mętnej spirytusie, zastanego, miernego porządku pilnuje wypłowiwały lew. Natomiast, u Schulza prowincja wiąże się z nieustannym rozwojem, niebo jest wysokie, niezmiernie. Jednak rozwój ten niekoniecznie stanowi szansę dla człowieka, stara się on przejąć inicjatywę, ale to natura dominuje. Armie pokrzyw, obezwładniające gorąco przytłaczają ludzi, nie dają im szansy na samodzielność, dlatego narrator z rodziną często opuszczają miasto. Przyroda u Schulza przypomina bardzo naturę kreowaną w balladach Lesmiana – w wierszu „topielec” demon zieleni obezwładnia człowieka, jest niebezpieczny, zniewalający. Przyroda to byt transcendentny, niezmierny, groźny. Podobną wizję stworzył w „sonetach krymskich” Adam Mickiewicz; w naturze można się zatracić cc.

Ponieważ to natura nadaje najbardziej charakterystyczny rys przestrzeni, jasne jest, dlaczego prowincja u Flauberta jest go pozbawiona. To przyroda tworzy charakter miasta, tworzy morze „niedokończonych fresków o improwizacji”. W powieści Flauberta miasto osuwa się i zasypia, ponieważ odebrano mu naturalny kręgosłup – przyrodę.

Zestawienie prowincji z opowiadania Schulza i fragmentu „Pani Bovary” Flauberta przypomina trochę dwie przestrzenie wykreowane przez samego Schulza w zbiorze opowiadań „Sklepy cynamonowe”. „republiki marzeń”, przypomina centrum miasta, natomiast opis Yonville można porównać do opisu ulicy Krokodyli. Tam również przestrzeń była zdominowana przez pełne brzydoty elementy cywilizacji, niedookreślona, niespójna, sztuczna..

Z porównania dwóch prowincji – tworzonej metodą kreacjonizmu u Schulza i „racjonalnej” z powieści Flauberta – wynika pochwała świata natury, udowodniona jest

jego siła i niezależność. Przyroda nieograniczona przez liczby i cywilizację, tworzy samowystarczalną Arkadię, z której człowiek również może czerpać, natomiast zdominowanie jej przez brak fantazji i cywilizację, rodzi tandetę, brzydotę, odbiera bogactwo życia.

W wypracowaniu nr 8 autor analizował utwory oddzielnie, interpretował je w porządku linearnym. We wnioskach interpretacyjnych podsumował ogląd analityczny tekstów.

Wypracowanie nr 8

Uwaga: pisownia, usterki składniowe i stylistyczne – oryginalne.

Opisy są elementem niezbędnym w literaturze. Dzięki nim przenosimy się w świat utworu, uruchamiamy wyobraźnię. Fragmenty „Pani Bovary” Gustawa Flauberta i „Republiki marzeń” Bruno Szulza ukazują nam dwa obrazy odmienne pod względem ładunku emocjonalnego, które zmuszają do refleksji nad odmiennością spojrzenia na podobny krajobraz.

Opactwo Yonville jawi nam się jako miejsce nieciekawe i nudne. Tekst przepelniony jest atmosferą marazmu uzyskaną przez odpowiednie środki stylistyczne. Epitety opisują smutne, obumierające osiedle („szerniale”, „mizerne”). Ciekawym zabiegiem jest koncentracja na szczegółach, na które zwiedzający opactwo człowiek najprawdopodobniej nie zwróciłby uwagi – szerniale belki, blaszana trójkolorowa chorągiewka. Ukazanie tych nieistotnych elementów wzmacnia wrażenie brzydoty miasta. Czyni opis niemal naturalistycznym i usypia koncentrację czytelnika, budując poczucie nudy.

Niechęć twórcy tekstu do Yonville jest oczywista i natychmiast udziela się odbiorcy. Język tekstu jest prosty. Nie ma tu metafor czy porównań, które uatrakcyjniłyby opis, co jest celowym zabiegiem autora. Natura, która mogłaby ocalić opactwo przed jego dojmującą brzydotą, jest tylko szcątkowo obecna. Mizerna grusza, znikające żywopłoty to tylko resztki obumierającej roślinności, która nie byłaby w stanie przyciągnąć niczyjej uwagi. Obecność tych elementów akcentuje pustkę osiedla, podobnie jak pojawiające się kurczęta, które dziobią okruszyny czarnego chleba. Ziemia jest bezwartościowa, miasteczko leniwe. Brzydota i martwość opactwa wynika z bezuczuciowości i chłodu opisu, który nadaje opisowi miasta pesymistyczny wydźwięk.

Opis miasta z „Republiki marzeń” jest silnie emocjonalny, pełen metafor, porównań („jak kot w słońcu”, „niebo ogromne jak kopuła”) i epitetów tworzących obraz radosny, żywy i bardzo zachęcający. Uderzający jest zachwyt narratora nad opisywanym miejscem. Każdy zakątek jest piękny i wyjątkowy. Dynamika tekstu potęgowana przez wyliczenia. Zarówno natura jak i miasto zostały uosobione – „miasto i kraina zainstalowały się”, „ogródki podmiejskie stoją i patrzą”. Dzięki stosowanym peryfrazom droga nie jest już drogą, lecz „długim, falistym językiem ziemi”.

W zachwytach tych często pobrzmiewa nutka ironii, ale bogactwo i poetyckość języka sprawiają, że opuszczone miasteczko na pustkowiu mimo wszystko staje się interesujące w oczach wyobraźni.

Dominującą w opisie postacią jest natura ukazana jako żywa, dzika, uosobiona i aktywna siła. „Miasto stoi pod znakiem zielska”. Cywilizacja nie wygrała tu z roślinnością. To ona króluje, wyrastając na pierwszy plan, przysłaniając zabudowania. Forma opisu jest uwarunkowana przez nastawienie narratora wypowiadającego się w imieniu grupy. Jest on

reprezentantem młodości, poezji i wyobraźni, a także emocjonalności ludzi, którzy myślą o wycieczce w nieznaną i żyją w świecie marzeń.

Wyjazd powozem, zorganizowany by uciec od dusznej, gorącej atmosfery miasteczka, staje się pretekstem do rozważań o przyszłości, niezależnieniu, wolności, nowym życiu. Świat, który rozciąga się przed jego oczami, jest pełen piękna i możliwości, jest tytułową „republiką marzeń” dla niego i jego kolegów, którzy pragną tworzyć rzeczywistość na nowo i patrzeć na nią jedynie poprzez pryzmat bogatej wyobraźni.

Kontrast tych dwóch opisów jest ogromny. Chłód i racjonalność pierwszego przeciwstawia się emocjonalności i energii drugiego. Doskonale widoczna staje się siła środków poetyckich, których brak u Flauberta i bogactwo u Schulza czyni z opisywanych miasteczek przeciwieństwa. Szczegóły, które występują w „Pani Bovary” są skrajnie rzeczowe i dokładne. Przywodzą na myśl opisy z przewodników turystycznych, podczas gdy „Republika marzeń” jest wybuchem niekontrolowanych emocji nie mających nic wspólnego z geograficzną lokacją i umiejscowieniem budynków. Skrajnie odmienna jest też rola natury, która w pierwszym przypadku jest środkiem do spotęgowania poczucia pustki i brzydoty, a w drugim potęgą dominującą w opisie.

Trudno uwierzyć, że obydwie fragmenty tekstu byłyby w stanie opisać miejsca powierzchownie podobne. Chodzi przecież o małe miasteczka na pustkowiu, przez które przebiega jedna ulica. Różnicą jest więc nie ich wygląd, lecz sposób ukazania i osobowość narratora, którego oczami patrzymy na przedstawioną nam rzeczywistość. Łącznikiem między odmiennymi może okazać się ironia występująca w „Republice marzeń”, która sugeruje, że rzeczywisty stosunek narratora tego tekstu do miasteczka może być bardziej sceptyczny, niż z początku podejrzewaliśmy. Spojrzenie każdego człowieka jest więc kwestią czysto subiektywną, czego wyrazistym przykładem są rzucające się w oczy różnice między przedstawionymi fragmentami utworów.

Przedstawione przykłady dwu wypracowań świadczą o tym, że dobrze przygotowany do odbioru tekstu literackiego młody człowiek może poradzić sobie z zadaniem bez większych trudności. Oba zadania zaprojektowane na egzamin rozszerzony są w pewnym stopniu porównywalne z zadaniem 2. z poziomu podstawowego. Analogię można znaleźć w zestawieniu dwu tekstów, które różnią się sposobem prezentacji świata przedstawionego. Różnica polega na tym, że w zadaniu z poziomu podstawowego wymaga się dostrzeżenia odmienności budowania postaci i odczytania idei, natomiast poziom rozszerzony stawia wymagania oglądu koncepcji kreacji świata przedstawionego z określeniem zasad dwu konwencji.

Należy przypuszczać, że tak napisane wypracowania są efektem określonych działań nauczyciela, oczywista bowiem jest zależność sposobu budowania procesu dydaktycznego i efektów egzaminu maturalnego. Uczeń, motywowany przez nauczyciela do stałego pochylania się nad tekstem literackim, analizujący sposoby budowania świata przedstawionego w literaturze, został wyposażony w taką wiedzę i umiejętności, które pozwoliły mu na napisanie dobrej i ciekawej pracy, czego przykład mamy wyżej. Przykłady prac dobrze napisanych burzą stereotyp powtarzany w związku z nową maturą, że formuła

tego egzaminu niszczy indywidualność młodego człowieka. Przecież zadaniem egzaminu nie jest sprawdzenie stopnia oryginalności kogokolwiek (zwłaszcza, że jest to kategoria bardzo subiektywna), lecz ocena stanu wiedzy i umiejętności. Sprawdza się nie wszystkie umiejętności jednocześnie, ale te, które zostały wymienione wyżej w komentarzu. Są one konkretne – wymagają logicznego myślenia i sprawnego posługiwania się językiem ojczystym, co, jak wynika z próbek przytoczonych prac (por. prace o III cz. *Dziadów* Mickiewicza), wcale nie jest tak oczywiste. Nie każdy maturzysta musi być wirtuozem w odczytywaniu tekstu i pisaniu o nim, każdy jednak powinien nauczyć się sprawnego odczytywania i pisania. Te umiejętności połączone z wiedzą są na egzaminie maturalnym sprawdzane.

Egzamin burzy także drugą obiegową opinię, że można napisać maturę z polskiego bez znajomości utworów literackich. Otóż nie, jak dowodzą przykłady prac przytoczone wyżej. Kompletne bowiem pomieszenie zjawisk historycznych i literackich jest świadectwem ignorancji maturzysty, który być może szedł na egzamin z tym obiegowym przekonaniem.

Temat 2. Obraz małej ojczyzny w początkowym fragmencie poematu Tomasza Różyckiego⁴ *Dwanaście stacji*. Jaką rolę odgrywają w tym tekście nawiązania do *Pana Tadeusza*?

Wypracowanie nr 9

Simone Weil powiedziała, że „dystans jest duszą piękna”. Nie można się nie zgodzić ze słowami tej francuskiej myślicielki. Każdy z nas przecież doświadcza uczucia tęsknoty za tym, co przeminęło. Szczególnie silnie i boleśnie, jeśli jest to miejsce, w którym spędziło się lata dzieciństwa. Bardzo często można wtedy zacząć idealizować minione czasy, miejsca, sytuacje, ponieważ ludzką cechą jest zapominanie o smutku i bólu, który spotkał nas w przeszłości. Pojęciem i wartością, za którą tęskni się szczególnie jest ojczyzna. Dowodem tego są liczne utwory Słowackiego i Norwida, będące świadectwem bólu z powodu utraconego kraju. Jednak największym i najsłynniejszym zapisem tęsknoty za ojczyzną jest „Pan Tadeusz”, stworzony w XIX wieku, gdy Adam Mickiewicz przebywał na emigracji. w Paryżu. XXI wiek nie jest na szczęście czasem, w którym musimy uciekać ze swojego kraju. Z tego powodu idealizowana jest „mała ojczyzna” – ojczyzna lokalna, miejsce urodzenia. Przykładem ukazania jej obrazu jest poemat T. Różyckiego „Dwanaście stacji”. Młody poeta, znający z pewnością dzieła swoich wielkich poprzedników, świadomie nawiązuje do „Pana Tadeusza”, wchodząc często w dialog i polemikę.

Utwór „Dwanaście stacji” od początku nasuwa skojarzenia z epopeją narodową – już sam tytuł przywodzi na myśl liczbę ksiąg „Pana Tadeusza”. Utwór Różyckiego jest interesującym eksperymentem genologicznym – łączy cechy form lirycznych i epickich., podobnie jak „Pan Tadeusz”. Z tego powodu można w „Dwunastu stacjach” mówić

---

⁴ Tomasz Różycki (ur. 1970) – współczesny poeta i tłumacz; w 2004 r. otrzymał Nagrodę Kościelskich za *Dwanaście stacji*

o narratorze, który jest wszytkowiedzący. Choć opowiada nam działanie Bohatera, sam czuje się związany z opisywanym miejscem – jest ono jego małą ojczyzną. Można zaobserwować indywidualny i emocjonalny stosunek do miejsca, o którym mówi Różycki, łączy w utworze elementy wiersza bezrymowego z wierszem wolnym, który zbliża go do form epickich (ten typ wiersza jest bardzo popularny w XX i XXI wieku).

Liczne zabiegi stylistyczne pomagają w „Dwunastu stacjach” stworzyć oryginalny i intymny obraz małej ojczyzny. W sensie geograficznym jest nią Opole i okolice. Narrator pozwala sobie na silnie nacechowany emocjami sposób opowiadania. Od samego początku utworu ujawnia nam się obraz małej ojczyzny – to miejsce brudne, zniszczone przez ludzką działalność, wynędzniałe. Nawet pogoda i przyroda nabierają cech tego miasta (marzec, bardzo ciemny). Mała ojczyzna jest „koszmarem”, „potworem bez duszy”. Zostaje porównana do nowotworu („smutny tumor”). Miejsce to, będąc świadkiem przeżyć narratora, jego życia, pomimo tak silnego związku z człowiekiem, jest wspominane niechętnie, z odrazą. Uczucia, które kojarzą się narratorowi z małą ojczyzną, są bardzo negatywne („smog marnych życzeń”, „świadek zgryzot”). Różycki, którego możemy w pewnym stopniu utożsamiać z narratorem, odbiera małej ojczyźnie wymiar sakralny. Zwrot: „To miasto, choroba moja” budzi skojarzenia z Inwokacją z „Pana Tadeusza” („Litwo, ojczyzno moja”). Jednak autor, nawiązując do dzieła Mickiewicza, wzmacnia ironię i dystans, z jakimi odnosi się do swojej małej ojczyzny. Ironiczne jest także nazwanie Opola „Miastem – Bohaterem”, położonym w „Kotlinie Siedmiu Cementowni”. Nazwy geograficzne poprzez ludzką działalność przemysłową, która zniszczyła Śląsk, nabierają cech krajobrazu. Różycki dobitnie wyraża ironię poprzez opis natury regionalnej – zdewastowane, zatrute chemią, nie może być czymś, co wspomina się z radością i sentymentem. „Sinobrunatne” barwy rzeki, w której pływają „zmutowane karpie”, mają „piękny rtęciowy poblask” – wprost mistrzowskie wyrażenie ironii.

Różycki pozwolił sobie na kolejne nawiązanie do „Pana Tadeusza” – znów wzmacna ono ironię i wzmacnia dystans, z jakim do małej ojczyzny odnosi się narrator. „Ekspatrianci” kojarzą się z sytuacją, w jakiej został napisany „Pan Tadeusz”. Mickiewicz przebywał wtedy na emigracji, która spowodowana była sytuacją w kraju. Wzniosłe uczucia i ideały, które rodzą się w sercu, gdy myśli się o Wielkiej Emigracji są zderzone z okolicznościami i sytuacją na Śląsku opisanym w „Dwunastu Stacjach”, ekspatrianci wyjechali prawdopodobnie za chlebem, do pracy. Różycki więc desakralizuje i demitologizuje obraz małej ojczyzny.

Warto także przyjrzeć się, w jaki sposób Różycki odnosi się do obrazu małej ojczyzny. Lasy „otaczające” ją są w pewnym sensie podobne do tych, pośród których znajdował się dwór w Soplicowie. Jednak w „Dwunastu stacjach” są one martwym obrazem przyrody – przecinają je autostrady, szpecą szyldy reklamowe i publiczne toalety, zaśmiecają papierki i odpadki pozostawione przez ludzi. Polemiczny wyraz obrazu lasu u Różyckiego wzmocniony zostaje, gdy przypomnimy sobie, jak został przedstawiony w „Panu Tadeuszu”. Mickiewicz wykreował go jako siedzibę licznych zwierząt, ostoję natury, niezmierny bezkres, po którym roznosi się dźwięk rogu Wojskiego.

Różycki świadomie łączy styl wysoki z niskim („stróżowały gromady pijaków”). Używa słów potocznych („meneli”), stosuje anakoluty („rybole”), zachowując w ten sposób negatywny obraz małej ojczyzny. Zabiegi te ukazują ironię, dystans i niechęć, z jakimi odnosi się do niej. Nie idealizuje jej, pamięta ją taką, jaką była – mało tego, jaką jest, ponieważ narrator jednocześnie wspomina i opisuje sytuację terażniejszą.

W opisaną w zaskakujący sposób, niezwykle realistycznie (niemalże naturalistycznie) małą ojczyzną wchodzi Bohater. Ponownie Różycki dopuszcza się prawie gradacji – pojawienie się tej postaci, powracającej w dawne strony, jest tak podobne do opisanego w księdze pierwszej „Pana Tadeusza” powrotu młodego Soplicy. Autor jednak ponownie wchodzi w polemikę z Mickiewiczem. Bohater bowiem, nie jest taki młody, jak kiedyś. Tadeusz

zaś jest młodzieńcem. Postać z „Dwunastu stacji” wchodzi do starego mieszkania na parterze, nie tak jak Sopllica, do pięknego zabytkowego dworku szlacheckiego. Bohater przechadzając się po domu widzi sprzęty i przedmioty z przeszłości. Jego wspomnienia ożywają. Od tego momentu tonacja, z jaką Różycki opisuje swoją małą ojczyznę (nie dom) zmienia się na bardziej intymną i osobistą. Jednak nadal nie rezygnuje z ironii i niwelującego patos dystansu. Bohater ogląda stare przedmioty i znajduje zniszczone książki. Sopllica z „Pana Tadeusza” słuchający po powrocie do domu Mazurka Dabrowskiego doznaje głębokich uczuć patriotycznych. Natomiast dla Bohatera powrót do tego mieszkania jest konfrontacją z przeszłością, jednak bolesną i trudną. Widzi bowiem książki z czasów II wojny światowej ze zdjęciami umierających ofiar. Tę scenę Różycki opisuje z istic klasycystycznym spokojem i dystansem, porównując je do greckich posągów. Autor zachowuje w tym momencie milczenie, możemy się jednak domyślać, że Bohater przeżył coś podobnego, co postacie na zdjęciach. Piętno przeszłości determinuje jego życie teraźniejsze – niechęć do ćwiczeń fizycznych.

W dalszej części „Dwunastu stacji” Bohater wchodzi do swojego pokoju. Jest to kolejne już nawiązanie do Mickiewicza. W podobnej sytuacji znalazł się bowiem Tadeusz. Jednak gdy on wszedł do pomieszczenia, w którym mieszkał w dzieciństwie, spotkał piękną, ulotną jak wiatr, „anielską czy ziemską” Zosię, która wybiegła przez okno w pokoju. Z kolei Bohater oprócz roślin rosnących w opakowaniach po margarynie (kolejny przykład łączenia stylu wysokiego z niskim) ujrzał babcie, wykonującą czynność w pewnym stopniu podobną do tej, co Zosia Horeszko – też karmiła zwierzęta. Jednak jest to scena nieco naturalistyczna: babcia roznosi resztki jedzenia.

Różycki doskonale niweluje patos, który miałby się pojawić przy opisie małej ojczyzny. Poprzez oryginalne zabiegi stylistyczne wyraża odmienny stosunek do miejsc związanych z przeszłością. Jednak autor „Dwunastu stacji” będąc ironicznym, obnaża realia współczesności pozwala sobie na drobną wzniosłość. Bowiem powrót bohatera, choć następuje w tak zdemitologizowanych okolicznościach, kończy się „niezwykle radosnym” powitaniem. Być może Różycki, który wyposażył swojego bohatera w pewne cechy i doświadczenia własne, poprzez oryginalne ukazanie obrazu małej ojczyzny wyraża ból człowieka pozbawionego pięknej przeszłości, borykającego się z bolesnymi wspomnieniami. Przecież „Pan Tadeusz” był zapisem ulotnego piękna ojczyzny, lat minionych, mających pocieszyć emigrantów, skłaniając ich do zgody i współpracy. Na tym tle „Dwanaście stacji” będące jak epepeja narodowa żywym obrazem przeszłości, nabiera charakteru nieco terapeutycznego, pomagającego uporządkować swoje przeżycia. Bez wątplenia jednak ironiczna wymowa licznych aluzji i nawiązań do „Pana Tadeusza” zaskakuje i uwydatnia, jak bardzo może różnić się obraz małej ojczyzny. Mając w pamięci słowa Simone Weil widać, że dystans w wielu przypadkach nie sprzyja odczuwaniu piękna przeszłości. Różycki natomiast łamiąc gatunkowe konwencje, jednocześnie polemizuje z tradycyjnym ukazaniem obrazu małej ojczyzny.

POPEŁNIANE BŁĘDY I ICH PRZYCZYNY

Egzamin na poziomie rozszerzonym zdawało 11% maturzystów. Z osiągniętych wyników można wnioskować, że wybór poziomu był świadomy. Zarówno sprawdzian z rozumienia czytanego tekstu, jak i sprawdzian z tworzenia tekstu własnego wypadły bardzo dobrze. Średnia ocena to 31 punktów, ponad dwukrotnie wyższa od progu zaliczenia.

Maturzyści wybierali przede wszystkim temat pierwszy. Prawdopodobnie spowodowane to było słabą znajomością „Pana Tadeusza”, który stanowił podstawowy (i narzucony w temacie) kontekst w interpretacji początkowego fragmentu poematu Tadeusza Różyckiego. Zadanie to bowiem zostało pomyślane tak, by także sprawdzić, w jakim stopniu maturzyści znają epopeję Mickiewicza. Wypracowania napisane na drugi temat obnażyły jeszcze jedną słabość: nieznaną historię XX wieku, nieświadomość tego, co było źródłem zwrócenia się ku „małej ojczyźnie” (pojęcie „małej ojczyzny” znajduje się w podstawie programowej na poziomie podstawowym, a zatem powinno znaleźć się w każdym programie nauczania, według którego pracuje nauczyciel). Zacytowane wypracowanie pokazuje, jak nieznaną historię kontekstu historycznego wypacza interpretację podanego tekstu. Maturzysta napisał:

„XXI wiek nie jest na szczęście czasem, w którym musimy uciekać ze swojego kraju. Z tego powodu idealizowana jest „mała ojczyzna” – ojczyzna lokalna, miejsce urodzenia. Przykładem ukazania jej obrazu jest poemat T. Różyckiego „Dwanaście stacji”

„Ekspatrianci” kojarzą się z sytuacją, w jakiej został napisany „Pan Tadeusz”. Mickiewicz przebywał wtedy na emigracji, która spowodowana była sytuacją w kraju. Wzniosłe uczucia i ideały, które rodzą się w sercu, gdy myśli się o Wielkiej Emigracji są zderzone z okolicznościami i sytuacją na Śląsku opisanym w „Dwunastu stacjach”. Ekspatrianci wyjechali prawdopodobnie za chlebem, do pracy. Różycki więc desakralizuje i demitologizuje obraz małej ojczyzny.

„Widzi bowiem książki z czasów II wojny światowej ze zdjęciami umierających ofiar. Tę scenę Różycki opisuje z istic klasycystycznym spokojem i dystansem, porównując je do greckich posągów. Autor zachowuje w tym momencie milczenie, możemy się jednak domyślać, że Bohater przeżył coś podobnego, co postacie na zdjęciach. Piętno przeszłości determinuje jego życie teraźniejsze – niechęć do ćwiczeń fizycznych.”

Maturzysta nie napisałby tego, gdyby wiedział o bolesnych problemach przesiedleń, wypędzenia, wydziedziczenia, uchodźstwa i repatriacji.

OCENIANIE

Zasady oceniania wypracowania na poziomie rozszerzonym różnią się od oceniania na poziomie podstawowym. W tym wypracowaniu najwyżej oceniana jest treść, można za nią uzyskać aż 65%.

Oto waga kryteriów za wypracowanie na poziomie rozszerzonym:

rozwinięcie tematu	–	26 punktów	= 65%
kompozycja	–	2 punkty	= 5%
styl	–	2 punkty	= 5%
język	–	8 punktów	= 20%
<u>zapis</u>		<u>2 punkty</u>	<u>= 5%</u>
razem	–	40 punktów	= 100%

Za szczególne walory pracy maturzysta może otrzymać dodatkowe 4 punkty. Łączna liczba punktów za wypracowanie nie może jednak przekroczyć 40.

TYPOWE BŁĘDY POPEŁNIANE W WYPRACOWANIACH

W ZAKRESIE KOMPOZYCJI, JĘZYKA, STYLU

Opis błędów	Przykłady <i>Zapis oryginalny</i>
Kompozycja wypowiedzi	
Niefunkcjonalny wstęp, który nie ma związku ani z tematem, ani z dalszymi partiami pracy wstęp zawierający ogólne, banalne refleksje o świecie i życiu	<i>Mama w większości to słowo pada jako pierwsze z naszych ust. I tak naprawdę(!) to niema większej miłości jaka rodzi się pomiędzy matką, a dziećmi. Tylko nie zastanawiamy się nad tym ile razy w życiu ranimy własną mamę ile razy sprawiamy jej przykrość jak często płacze. Poeta przedwojnia w pewnym stopniu uświadomił nas jak syn może skrzywdzić matkę...</i> <i>Dziady część III autor A. Mickiewicz. Napisana została w epoce romantyzmu, która była w XVIII wieku i trwała 40 lat. Natomiast w Polsce rozpoczęła(!) się w roku 1822, która charakteryzuje się napisaniem „Romantyczności” przez A. Mickiewicza. Hasło epoki romantyzmu „Miej serce i patrzaj w serce”.</i>
brak wstępu	
zachwiane proporcje pracy	
brak spójności między poszczególnymi częściami pracy	
brak podsumowań cząstkowych, czego przyczyną są zapewne kłopoty z problematyzacją omawianych zagadnień	
kłopoty z poprawną segmentacją tekstu – brak akapitów; brak konsekwencji w segmentacji tekstu; akapity zaznaczane w przypadkowych miejscach; co utrudnia czytającemu orientację w strukturze myślowej tekstu	
niefunkcjonalne zakończenie, niemające związku ani z tematem, ani z wcześniejszymi partiami pracy (zwykle takie zakończenie poświęcone jest ocenie postaci lub powierzchownym refleksjom ogólnym)	<i>Proszę o pozytywne rozpatrzenie mojego wypracowania, napewno(!) jest całe źle ale proszę o pozytywną ocenę jeszcze raz bardzo proszę. Z poważaniem Przemek.</i> <i>Śmiało mogę twierdzić iż w pełni opracowałam temat i godnie go wyjaśniłam.</i> <i>Nie ważne jaka jest nasza matka, czy okazuje nam miłość, czy przychodzi jej to z trudem jedno jest ważne: Matkę mamy tylko jedną i powinniśmy ją kochać pomimo wszystkiego.</i> <i>„Spieszmy się kochać ludzi, bo tak szybko odchodzą” tak i matka z dzieckiem powinny obdawać się miłością”.</i>
logiczne	
Zaprzeczenie swoim własnym sądom niespójność określeń	<i>Cezary był częściowo pozbawiony rodziców.</i>
wnioski, które nie płyną z analizy	<i>Autor wspomina też o Szekspirze i Don Kichocie, co podnosi nastrojowość dzieła i jego wartość estetyczną.</i> <i>Pomimo tego, iż beztrąsko kurczęta dziobią chleb podwórza stają się coraz węższe, co ukazuje kruchość materii doczesnej, ludzkich dokonań, zanik i poczucie znikomości.</i> <i>Pani domu Babcia, być może mama lub żona Bohatera, przychodzi z jedzeniem dla kotów. W tym momencie przychodzi</i>

Opis błędów	Przykłady Zapis oryginalny
nieporadność językowa, której towarzyszą błędy w myśleniu	<p><i>refleksja, czy Bohater nie jest jednym z tych kotów.</i></p> <p><i>Ojciec Cezarego był dobrym człowiekiem, lecz dużo wymagał od swego syna.</i></p> <p><i>Ośrodki przedmiejskie stoją na krawędzi miasta.</i></p> <p><i>Kanaan znamy z opisu, lecz większość z nas tam nie była.</i></p> <p><i>Ręka i głowa Janczewskiego zostały w oczach Sobolewskiego i w jego życiu.</i></p>
wyrazowe	
Użycie wyrazów w ich niewłaściwym znaczeniu, w złym kontekście, dobór niewłaściwych wyrazów bliskoznacznych	<p><i>Wzorcowa matka.</i></p> <p><i>Bohater konstatuje piękno i brzydotę miasta.</i></p> <p><i>komunikat jest przelotny.</i></p> <p><i>cierpiała ona z aktu, że bała się miasta.</i></p> <p><i>Pani Barykowa absolutnie kochała swojego syna.</i></p> <p><i>Jest to próba zadławienia tożsamości narodowej.</i></p> <p><i>Jej aparycja okazała się zbyt nerwowa.</i></p> <p><i>Druga matka jest bardzo piękną, bogatą i wystawną kobietą.</i></p> <p><i>Nie potrafią pokazać sobie uczuć.</i></p> <p><i>Brak wiadomości o nim i niemoc uwierzenia w jego śmierć sprawiły, że oczekiwała w porcie ciągle jego powrotu.</i></p> <p><i>Cezary ciągle klócił się z matką, ponieważ nie chciała ona zrozumieć jego zapędów.</i></p> <p><i>Cezary dorasta i widzi efekty tak sakralizowanej przez niego rewolucji.</i></p> <p><i>Elżbieta przypomina sobie o matce, która w czasie choroby nie pielęgnowała się nią nigdy.</i></p> <p><i>Cezarego nie można ogarnąć.</i></p> <p><i>Jej szyja była pokryta drobnymi koralami.</i></p> <p><i>Kobieta musiała zająć się wychowywaniem podlotka.</i></p> <p><i>Wypatrywała go co dzień, czy nie wyjawia się z kraty małej bramy w murze.</i></p> <p><i>Zarówno w „Przedwiośniu” i w „Granicy” poruszony został topos matki.</i></p> <p><i>Osiedle to stało się bardzo dystyngowane.</i></p> <p><i>Opis miejsc nie jest absolutnie radosny.</i></p> <p><i>Prowincja jest miejscem nudnym i bezpłciowym.</i></p> <p><i>Podupadłe plany rozbudowy osiedla.</i></p> <p><i>To solenny, samowystarczalny wszechświat złączony ze światem odrealnionym, metafizycznym.</i></p>
nieumiejętność rozróżnienia znaczeń homonimów (tu: kreacja jako sposób przedstawienia matki)	<p><i>Ich kreacje były podobne, ponieważ obie kobiety miały bogatych mężów.</i></p> <p><i>Pokrótkie nawiązując do kreacji matek można dostrzec pewne różnice chociażby ze względów jakościowych ich ubrań.</i></p>
nadużywanie wyrazów modnych „opcja”, „totalny”, „sfrustrowany”, „jakby”, „niesamowity”	

Opis błędów	Przykłady <i>Zapis oryginalny</i>
używanie wyrazu „posiadać” zamiast „mieć”, (niewłaściwy zakres użycia wyrazu)	<i>Matka Elżbiety posiadała wielu kochanków.</i>
nieświadomość zakresu użycia wyrazu, często połączona z błędem stylistycznym	<i>Ci, którzy przeżyli obóz byli bardzo szczupli, niemal na granicy wycieńczenia. Próbuje wskrzesić we współwięźniach chęć do dalszej walki. Jej żmudne wysiłki były powodem ogromnej miłości do syna.</i>
słowotwórcze	
Neologizmy	<i>zdenobilitować konsekwentność modzistka samolubizm ich następnicy odsamotnienie się w obecności kokieterów damy Więzień zażegotał łańcuchami niebowstąpienie</i>
stosowanie nieodpowiednich formantów	<i>bezkarniejszy przeobfitował złuszczale bezefektywne podróżowicz Widział jak wywozili kolejny kibitek chłopców na Sybir zaborca, która zadekowała Polskę.</i>
fleksyjne	
Błędna odmiana nazwisk/imion; nazw miejscowych	<i>Bruna Schulza z Jadwigą Baryka krytycy pisali o Bruno Schulzu Krainę porównuje do biblijnego Kanaan Chciałby znaleźć się w Kanaan</i>
stosowanie niewłaściwych końcówek fleksyjnych	<i>Życie społeczne polega na tworzeniu wspólnych celi. Oba utwory to piękne powieście psychologiczne. był Filomatem Nie umią ... Ludność trzymie się .... Osada - osadów</i>
mieszanie rodzajów stopniowania przymiotników	<i>Bardziej milszy</i>
stylistyczne	
Skróty myślowe	<i>Nie była komunikatywną matką, tak jak tego pragnęła matka S. Żeromskiego. ...chwasty i „armie pokrzyw” poprzez animizację czyli strasznymi potworami pożerającymi kwiaty. Łono natury jest w tym tekście początkiem wszystkiego. Na kartach literatury spotykamy się z różnymi obrazami ojczyzny. Są to arkadie, miejsca utracone, matki, tonące statki.</i>

Opis błędów	Przykłady Zapis oryginalny
powtórzenia wyrazowe (w tym nadużywanie zaimków)	<i>Gdy ten wychodził, to ona traciła oddech.</i>
wypowiedzi nieprecyzyjne	<i>Przykłady opisane w tych utworach wzbudzają do refleksji ludzi, a raczej i zachowań.</i>
poetyzacje	<i>Młódzież polska będzie się rodzić jak wiosenna trawa. Uśmiech na jej twarzy był jak grom z nieba, tak nie często widywany.</i>
mieszanie odmian stylistycznych	<i>Praktycznie patrzała na kratę malej bramy w murze, gdyż miał przyjsć do niej jakiś jej facet. Chłopak nie potrafił zagrzać miejsca w domu, brał czapkę i ciągle gdzieś latał. Te organizacje zostały rozwalone. Człowiek jest człowiekiem, a nie bawołem do trudnej i męczącej pracy. ... gdy tymczasem on się szlajał .... stara pudernica (o matce Elżbiety).</i>
nieuzasadnione archaizacje	<i>Lecz obrazy rodzicielki w obu utworach są całkowicie odmienne.</i>
frazeologiczne	
Zmiana składu związku frazeologicznego	<i>Przedstawić w najcieplejszym kolorze. Żywić do niej żal. Stać się głową domu. W rodzinie oprócz matki twardą rękę stanowił ojciec Cezarego. Upadać na zdrowiu. Nie mieli co zabrać do ust. Autorka wytacza swoje zdanie. Gdy rewolucja zabrała im wszystko odbierała sobie do ust, by dać dziecku. Od tej pory ogarnęła go samotność. Całkowicie opuszczał się w nauce i doprowadzał się do chuligańskich czynów. Nie potrafią pokazać sobie uczuć. Syn odplacał się jej gorzkimi słowami. Pan Senator chciał być dobrym oczkiem u cara; miała nabrać siły woli. Jego postępowanie zapiera jej oddech. Na jej barkach zostało samotne wychowanie syna. Car nie zostawił na Polakach suchego ziarna. Obróciła wszystko w lęk. Cezary poczuł się winny, gdy matce doskwierała choroba. Dziewczyna nigdy nie doznała miłości. Matka miała bardzo mało do mówienia. Mimo wielu cierpień, jakich przeżyli, wciąż wierzyli w Polskę. Nie chciała otworzyć się na jej problemy. Nie miał ojczystego państwa. Nie potrafił spełnić swego zadania. Otaczała Cezarego miłością.</i>

Opis błędów	Przykłady <i>Zapis oryginalny</i>
	<p><i>Patrzyła na syna, gdzie był pogrążony na twardym śnie. Polacy wprawiają przeciwnika w strach. Pomimo tak tragicznej sytuacji nie tracili twarzy. Relacje między matką a synem były nikle. Ta postawa odzwierciedla, jaką wielką miłością, oddaniem darzyła syna. W przyplywie strachu bała się o dziecko. Więźniowie są osadzani za ścianami więzienia. Wszystkie jego obowiązki spłynęły na Jadwigę. Wyrządza matce wielkie cierpienie. Zmaga się z własną wrażliwością. Prowincja od wieków uważana była za osadę spokoju. Narrator pobudza wodzy swojej fantazji.</i></p>
składniowe	
Potoki składniowe	<p><i>A patrząc też w przeszłość i rozmyślając nad tym każdy człowiek; z jakiego etapu zaczął się żywić i kiedy dotarł do tak już wysokiego poziomu jak rolnictwo łatwo możemy stwierdzić że właśnie tak jak na wzór Adama i Ewy, Adam za bardzo nie wiedział co ma zrobić z tym ziarnem.</i></p>
błędnie stosowane równoważniki zdań	<p><i>Pan Baryka nie zapomniał również o wykształceniu syna, pobierając prywatne lekcje z j. rosyjskiego. Józef opowiadając w więzieniu, jaka była ta książka. Podsumowując analizę porównawczą, wniosek jest jasny. Rozglądając się po mieszkaniu, nasuwają mu się liczne wspomnienia.</i></p>
naruszanie związku zgody	<p><i>Zaletami demokracji jest wolność oraz możliwość różnicowania się jednostek. Matka i ojciec zapewnił Cezaremu spokojne dzieciństwo. Opisują niewielkie miasteczka oraz przyrodę otaczającą ich.</i></p>
błędy w zakresie związku rządu	<p><i>Autor w porównaniu używa aluzje biblijną.</i></p>
błędy w stosowaniu pomocniczych wyrazów gramatycznych – zaimków, przyimków i spójników	<p><i>Dopiero wtedy była spokojna, gdy była noc, gdzie leżał w łóżku i spał. W książce, gdzie bohaterem jest ... Zachwyca się nad pięknem natury.</i></p>
inwersje, błędny szyk zdania	<p><i>Bolszewicy dowiadują się o tym, zsyłają Barykową na roboty za ukrywanie majątku ... W „Republice marzeń” można dostrzec opis ziemi przepelnionej szczęściem i radością, która tętni życiem i przybiera formę sielanki.</i></p>
wprowadzanie zdania podrzędnego przydawkowego zaimkiem, który powinien wprowadzać zdanie okolicznikowe miejsca	<p><i>Syn zrozumiał to dopiero jak stracił najbliższą mu osobę.</i></p>
błędne wprowadzanie cytatów	

<p>Przykłady zdań zawierających różne typy błędów, które tylko podczas pierwszej lektury mogą śmieszyć, ale przede wszystkim smuć.</p>	<p><i>Wyjeżdżając na wojnę z Baku Barykowa popadła w bezsenność.</i> <i>Matka Elżbiety z wyglądu przypominała zabytek.</i> <i>Matka Elżbiety uprawiała nierząd z wieloma mężczyznami, bo zła kobieta to była.</i> <i>Matka – Polka mimo wielkiej miłości do synów musi zredukować się tylko do roli reproduktora.</i> <i>Zdaniem starożytnych człowiek powinien żyć.</i> <i>Matkie przeważnie każdy ma ...</i> <i>Gdy mąż wyjechał, pani Jadwiga wzięła paleczkę w swoje ręce.</i> <i>[Opole] położone w centrum Śląska zostaje porównane do znanego piłkarza Podolskiego, który dobrowolnie opuścił swoją ojczyznę po to, by grać i zamieszkać w Niemczech.</i> <i>[Bruno Schulz] jest dumny z tego, że w dobie techniki i komputerów są jeszcze na świecie dziewiczo czyste miejsca jak to – porównane do ogrodu Kanaan.</i> <i>Wanda oblewa Cezarego ostrym kwasem siarkowym, prawdopodobnie Baryka postrzela się rewolwerem, a także są takie przypuszczenia iż wyrusza na marsz do Belwederu.</i> <i>Niestety, ten kto się znalazł w kobitkach nie mógł liczyć na ocalenie.</i> <i>Car odebrał Polakom nawet ziarno, Żegota powiedział, że będzie drożej, ale nie będą głodni. Na pocieszenie opowiedział bajkę.</i> <i>Elżbieta stała się matką na dużym balkonie nadwodnej wili.</i> <i>Widok te zostawił mu odcisk na psychice.</i> <i>Bajka Goreckiego była eliksirem na porost serca dla polskiej młodzieży.</i> <i>20 kobitek wywieziono na Sybir.</i> <i>Z carem trzeba walczyć metodą odwrócenia kota ogonem.</i> <i>W opisie miasteczka zostaje również zaprezentowany jeden z jego mieszkańców: aptekarz, który najprawdopodobniej jest alkoholikiem, bo „embriony aptekarza, podobne do białej kubki, psują się coraz bardziej w zmętniałym spirytusie”.</i> <i>W końcu miasto zniwelowało cały korzeń jego męskiej osobowości.</i> <i>Drugie opowiadanie ma wiele cech wspólnych z wcześniejszym. Jest niczym rana, która się goi (!) na gorącym słońcu, która wypala się i gnije.</i></p>
--	--

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Pisemny egzamin z języka polskiego jako jedyny zdawany jest obligatoryjnie. Sprawdza dwie ponadprzedmiotowe umiejętności: czytanie tekstu danego i pisanie tekstu własnego. Od tego, w jakim stopniu młody człowiek je opanował, zależą jego sukcesy podczas każdego kierunku studiów i w późniejszym życiu. Ponadto sprawne i poprawne posługiwanie się językiem ojczystym to na całym świecie wyznacznik kultury człowieka.

Wyniki tegorocznego egzaminu maturalnego na poziomie podstawowym są lepsze niż w ubiegłych latach. Szczególnie uwidoczniło się to w zakresie tworzenia tekstu własnego. Jeśli pominąć niewielki procent młodych ludzi, którzy przystąpili do matury w przekonaniu, że można nie znać lektur i zdać egzamin z języka polskiego, tegoroczne wypracowania były bardziej świadomie skomponowane (zdający uzyskiwali średnio 3 punkty na 5), a ich treść wynikała z analizy tekstu podanego (za rozwinięcie tematu zdający uzyskiwali średnio 11,65 punktów na 25).

Natomiast wyniki egzaminu na poziomie rozszerzonym są bardzo dobre. Za rozwinięcie tematu zdający uzyskiwali średnio prawie 14 punktów (na 26 możliwych), za kompozycję 1,59 (na 2 możliwe do uzyskania). Znikoma jest liczba wypracowań ocenionych niżej progu zaliczenia.

Wypracowania na tym poziomie cechował na ogół nie tylko poprawny, ale i ładny język.

Lektura wypracowań maturalnych na poziomie podstawowym pozwala stwierdzić, że większość maturzystów posługuje się polszczyzną komunikatywną, jednak daleką od doskonałości. O ile można uznać za sukces to, że młodzi budują zdania na ogół poprawne pod względem składniowym (efekt żmudnych ćwiczeń na lekcji), o tyle nie da się tego powiedzieć o zasobie słownikowym i wrażliwości stylistycznej. Ubóstwo słownikowe – nieznanostwo słów i ich znaczeń – utrudnia nie tylko tworzenie tekstu własnego, uniemożliwia często zrozumienie tekstu czytanego, zrozumienie polecenia, a w konsekwencji niepoprawne wykonanie zadania. W przyszłości uniemożliwi czytanie tekstów ekonomicznych, medycznych, filozoficznych i innych.

Zdaniem językoznawców każdy maturzysta powinien mieć w swojej pamięci 15-20 tysięcy wyrazów i posługiwać się nimi w sposób świadomy, funkcjonalny, zgodnie z obowiązującymi normami poprawności językowej. Niestety, w ostatnich latach obserwujemy

ubożenie zasobu leksykalnego młodzieży, zmniejszanie się zbioru schematów i wyrażeń zdaniowych, które pozwalają na tworzenie i rozumienie coraz bardziej skomplikowanych struktur syntaktycznych. Duża część uczniów posługuje się tylko kodem ograniczonym. Nie potrafi używać skomplikowanych konstrukcji gramatycznych i budować długich logicznych ciągów zdań, nie potrafi zachować ścisłego porządku składniowego, nie posługuje się słownictwem ogólnym i abstrakcyjnym, bogatymi i różnorodnymi określeniami. Wielu maturzystów z trudem buduje wypowiedzi na temat przeżyć wewnętrznych i zjawisk abstrakcyjnych, nie potrafi w sposób precyzyjny i jednoznaczny nazwać elementów rzeczywistości. **Wiąże się to między innymi z panującą wśród młodzieży modą na bylejakość mówienia i luz językowy, z niechęcią uczniów do wysiłku (nieczytanie lektur, zastępowanie lektury adaptacją filmową lub słabymi merytorycznie i językowo opracowaniami), częstą biernością intelektualną, wpływem środków masowego przekazu, które propagują kulturę konsumpcyjną⁵.**

---

⁵ Więcej na ten temat między innymi w: K. Ożóg: *Polszczyzna przełomu XX i XXI wieku. Wybrane zagadnienia*. Rzeszów 2004.